

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 338.486:911.3:33(478)(043)

MOROZ IVAN

**ASPECTE ECONOMICO-GEOGRAFICE ALE DEZVOLTĂRII
TURISMULUI ÎN BAZINUL CURSULUI INFERIOR AL
FLUVIULUI NISTRU**

154.01 – GEOGRAFIE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în științe geonomice

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Resurse Umane, Afaceri Publice și Comunicare
al Academiei de Studii Economice din Moldova

Conducător științific:

BACAL, Petru, doctor în geografie, conferențiar universitar.

Referenți oficiali:

IAȚU, Cornel, doctor în geografie, profesor universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România;

LIVANDOVSKI Roman, doctor în economie, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova. specialitatea științifică 521.04 Marketing și logistică (în turism).

Componența consiliului științific specializat:

MATEI, Constantin, doctor habilitat în geografie, profesor universitar, specialitatea științifică 154.01 Geografie economică și socială, Academia de Studii Economice din Moldova, **Președinte**;

HACHI, Mihail, doctor în geografie, conferențiar universitar, specialitatea științifică 154.01 Geografie economică și socială, Academia de Studii Economice din Moldova, **Secretar Științific**;

EFROS, Vasile, doctor în geografie, profesor universitar, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România, **membru**;

BEJAN, Iurii, doctor în geografie, conferențiar universitar, specialitatea științifică 154.01 Geografie economică și socială, Institutul de Ecologie și Geografie al USM, **membru**;

MIRON, Viorel, doctor în economie, specialitatea științifică 521.03. Economie și management în domeniul de activitate (în turism). Președinte al Asociației de Dezvoltare a Turismului în Moldova, **membru**.

Susținerea va avea loc la data de 23 august 2024, ora 11.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 154.01-24-31 din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, la adresa: Republica Moldova, or. Chișinău, str. Gavriil Bănulescu-Bodoni, 59, sala 104, Blocul B.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 19 iulie 2024.

Secretar științific al Consiliului Științific

Specializat, Dr., conf. univ.

Conducător științific, Dr., conf. univ.

Autor

HACHI, Mihail

BACAL, Petru

MOROZ, Ivan

©Moroz, Ivan, 2024

CUPRINS

Reperete conceptuale ale cercetării.....	4
Conținutul tezei.....	9
Concluzii generale.....	21
Recomandări generale.....	23
Bibliografie.....	25
Lista publicațiilor autorului la tema tezei.....	28
Adnotare.....	32

REPERELE CONCEPTUALE ALE LUCRĂRII

Actualitatea temei. Numărul în creștere a populației urbane, aglomerarea spațiului intravilan, stresul urban, progresul tehnologic și dezvoltarea economică, creșterea veniturilor și mobilității spațiale a populației, prezența timpului liber, în special al persoanelor de vârstă a III-a determină tot mai mult necesitatea de recreere în spațiile rurale și mai aproape de mediul natural. Evaluarea avantajelor posibile ale activității turistice, aprecierea complexă a resurselor și a infrastructurii turistice și promovarea turismului durabil în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru (BCIFN) pot contribui semnificativ la relansarea socio-economică a regiunii de studiu.

Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru dispune de potențial turistic bogat care, fiind valorificat eficient, deschide perspective în dezvoltarea turismului. Acesta este unul din primele studii din Republica Moldova (RM) elaborat la nivel bazinal, în care sunt descrise majoritatea obiectivelor turistice, starea infrastructurii turistice și accesibilitatea acestuia, sunt analizate traseele turistice existente și propuse altele noi, sunt evaluate fluxurile turistice și analiza SWOT a turismului regiunii de studiu.

La finele anilor '80, BCIFN era una dintre cele mai solicitate destinații turistice din cadrul fostei URSS. Foarte solicitate erau obiectivele turistice și recreaționale din proximitatea capitalei țării și a aglomerației urbane Tiraspol-Bender (V. Efros, 1991) [42]. Aceste zone concentrau cel mai mare număr de unități de cazare și agrement, iar infrastructura de transport asigură un flux maximal de turiști. De asemenea, BCIFN dispune de un potențial balneoclimatic deosebit. Cu toate acestea, nu există suficiente studii actualizate și complexe, care să evalueze patrimoniul turistic valoros al acestei regiuni, problemele, modalitățile și oportunitățile valorificării acestuia. Ca urmare, a conflictului armat de pe Nistru din 1991-1992, numărul de vizitatori al acestei zone s-a diminuat considerabil, iar activitățile turistice și de agrement au scăzut semnificativ din intensitate. În plus, o parte din fâșia riverană a Nistrului, situată în aval de municipiul Bender, este controlată de autoritățile autoproclamate de la Tiraspol, de unde provine un număr mare de vizitatori. Astfel, autoritățile Republicii Moldova nu dispun de informații complete și nu colaborează cu structurile specializate din stânga Nistrului. În ultimii ani, ca urmare a eforturilor agențiilor și a ONG-urilor turistice, se atestă o relansare a acestei zone turistice [3].

Integritatea teritorială și economică a Republicii Moldova nu este posibilă fără relansarea socio-economică a regiunii și fără edificarea unor relații mutuale de încredere reciprocă dintre ambele maluri ale Nistrului. Turismul ocupă un loc central în procesul realizării acestor obiective. Interesele comune pentru promovarea și optimizarea activităților turistice și recreaționale ale regiunii, precum și beneficiile complexe derivate pot stimula apropierea și reintegrarea politică și economică a celor două maluri ale Nistrului. Totodată, evaluarea insuficientă a fluxurilor turistice

din regiune reprezintă unul dintre principalele impedimente ale dezvoltării turistice și ale economiei regionale și locale. În plus, patrimoniul turistic valoros al regiunii poate contribui semnificativ la atragerea turiștilor străini și a surselor externe de finanțare în domeniu.

Prezența fluviului Nistru, ce reprezintă cea mai mare arteră hidrografică a Republicii Moldova, microclimatul favorabil, apele minerale valoroase și peisajele riverane autentice, oferă un cadru natural favorabil pentru manifestarea diverselor activități de odihnă și balneare, apreciate nu doar de localnici și de vizitatori din Republica Moldova, dar și de turiștii străini. În perioada sovietică, în BCIFN s-au format cele mai mari fluxuri turistice și recreaționale și s-a construit cea mai variată și dotată infrastructură turistică, recreațională și balneară [42], o bună parte din care s-a păstrat (bazele și taberele de odihnă, sanatoriile) și este valorificată masiv și în prezent [29].

Gradul de studiere a temei. Analiza cercetărilor din domeniul turismului a scos în evidență cele mai abordate aspecte ale domeniului fără a fi integrate într-un studiu complex. Cercetarea particularităților din domeniul turismului se regăsesc, în mare parte, în științele geografice și economice. Astfel, de o mare valoare sunt lucrările cu privire la: a) resursele turistice, realizate de către V. Verina [41], V. Efros [15, 42], S. Florea [16], P. Bacal [4-6, 15], I. Bejan [7, 40], V. Sochircă [40], M. Hachi [7], I. Sîrodoev [39], A. Crivenco [43], C. Ciobanu [12]; b) potențialul balneoclimatic – C. Vârnav, V. Negrescu [45], D. Mihăilă și A. Puțuntică [26]; c) infrastructura și serviciile turistice – V. Miron [27], P. Bacal [4-6, 15]; d) traseele turistice – V. Miron [28], N. Platon [37], V. Cujbă [14]; e) circulația și fluxurile turistice – R. Livandovschi [25], V. Efros [15, 42], C. Iașu și I. Muntele [36]; f) accesibilitatea destinațiilor turistice – M. Bulai [11]; g) cercetare statistică în turism – C.V. Hapenciuc [17]; h) relația turism - mediu și dezvoltare durabilă – F. Bran, V. Miron [3, 27], P. Bacal și C. Ciobanu [13].

Prin urmare, în pofida existenței numeroaselor studii ce vizează resursele și traseele turistice autohtone, acestea poartă predominant un caracter general sau sectorial, iar noile realități socio-economice și geopolitice sunt abordate superficial. Importanța majoră a turismului și insuficiența studiilor actualizate și complexe asupra fenomenului turistic la nivelul bazinelor hidrografice și, în mod particular, în BCIFN determină elaborarea unor studii geografice complexe în acest domeniu. Studiul dat are ca finalitate identificarea situațiilor-problemă și formularea recomandărilor de valorificare durabilă a resurselor turistice, de sporire a fluxurilor turistice și de relansare socio-economică a regiunii de cercetare.

Scopul: aprecierea complexă a turismului în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru în vederea promovării turismului durabil și a relansării socio-economice a regiunii respective.

Obiectivele prezentului studiu sunt: 1) delimitarea și caracterizarea geografică a ariei de cercetare; 2) aprecierea complexă a resurselor și a infrastructurii turistice în Bazinul Cursului

Inferior al Fluviului Nistru; 3) caracterizarea traseelor turistice existente și ale celor propuse pentru promovare; 4) evaluarea fluxurilor turistice din regiunea de studiu și din unele zone turistice ale acesteia; 5) elaborarea recomandărilor, care vizează valorificarea durabilă a resurselor și a infrastructurii turistice în scopul relansării socio-economice a regiunii de studiu.

Ipoteza de cercetare. Existența potențialului turistic bogat din proximitatea ariilor majore generatoare de turiști (Chișinău, Tiraspol, Bender și Odessa) a determinat anterior (până în '90) atragerea fluxurilor turistice deosebit de intense, dar care au scăzut semnificativ, ca urmare a declinului socio-economic și a conflictului geopolitic, care s-au manifestat mai activ în BCIFN. În plus, lipsește evidența statistică adecvată a fluxurilor turistice, iar studiile recente au caracter fragmentar. Abordarea superficială a caracterului complex al fenomenului turistic la nivel bazinal, oportunitățile acestuia în dezvoltarea durabilă și relansarea regiunii de studiu în condiții socio-economice, geopolitice și ecologice dificile, precum și cercetările anterioare în domeniul turistic, constituie premisele principale ale demarării și ale realizării studiului de față.

Ca urmare a insuficienței studiilor complexe a fenomenului turistic la nivel de bazin hidrografic, este imperativ necesară elaborarea studiilor privind potențialul turistic, problemele și oportunitățile de valorificare a acestuia, care să contribuie la implementarea măsurilor stipulate Planurile de gestionare a bazinelor hidrografice, în scopul sporirii atractivității turistice și promovării turismului durabil cu impact redus asupra mediului, atingerii obiectivelor de mediu privind starea resurselor de apă, conservarea ecosistemelor naturale și a biodiversității.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea studiului rezultă din analiza complexă și interdisciplinară a fenomenului turistic la nivelul unui bazin hidrografic din Republica Moldova, care dispune de un patrimoniu natural și cultural variat și se poziționează în zona de interferență a ariilor majore generatoare de turiști (municipiile Chișinău, Tiraspol, Bender și aglomerația urbană Odessa din Ucraina). Regiunea de studiu este supusă unei analize complexe, care cuprinde cadrul natural, populația, activitățile economice și interdependențele acestora. Pentru cunoașterea aprofundată a aspectelor teritoriale ale fenomenului turistic din regiunea de studiu și pentru obținerea unor rezultate obiective, a fost realizat un amplu sondaj sociologic, care cuprinde 4 zone turistice (ZT) distincte: ZT Călărași (V. Miron, 2006) [29], ZT Ialoveni, ZT Vadul lui Vodă și ZT Nistrul de Jos (în aval de orașul Bender). Aceste zone concentrează cele mai vizitate și mai accesibile obiective turistice ale regiunii de studiu, inclusiv structuri de odihnă și balneo-curative foarte solicitate, vinării și complexe religioase inedite, obiective ecoturistice și istorico-culturale deosebit de valoroase, fiind situate în proximitatea ariilor principale generatoare de turiști (aglomerațiile urbane Chișinău, Bender-Tiraspol și Odessa). Ca urmare, a fost creată o bază bogată

de date privind atracțiile principale, infrastructura și serviciile turistice conexe la destinație, fluxurile de turiști din regiune, importanța turismului pentru economia și populația locală.

Problema științifică soluționată. Problema științifică constă în identificarea și analiza complexă a aspectelor economico-geografice ale dezvoltării sectorului turismului la nivel de bazin hidrografic. Una din direcțiile principale de cercetare reprezintă aprecierea resurselor turistice naturale și antropice și a infrastructurii turistice existente și de valorificare a acestora în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru. O altă direcție de cercetare reprezintă evaluarea fluxurilor turistice regionale și interconexiunea lor cu ariile principale generatoare și receptoare de turiști.

Semnificația teoretică. A fost realizat un studiu complex și actualizat al fenomenului turistic în profil bazinal, pe exemplul Bazinului Cursului Inferior al Fluviului Nistru (sectorul RM). Au fost analizate interdependențele dintre componentele turismului (resurse, oferta, infrastructura și fluxuri). În baza datelor BNS și a celor obținute de la respondenții sondajului sociologic, au fost evaluate, fluxurile turistice ale BCIFN și ale zonelor turistice incluse în sondaj.

Valoarea aplicativă. Rezultatele cercetărilor pot fi utilizate la crearea unor inventare a atracțiilor și facilităților de turism din BCIFN, în planificarea activităților turistice și recreaționale în Parcul Național „Nistrul de Jos”, creat recent prin Legea nr. 71 din 31.03.2022, precum și a altor obiecte și complexe din Fondul Ariilor Naturale Protejate de Stat situate în regiunea de studiu. Rezultatele obținute în urma realizării sondajului sociologic pot fi utilizate de Agențiile de Dezvoltare Regională Centru și Sud (fapt confirmat prin Actele de implementare ale tezei), consiliile raionale și locale în scopul cunoașterii mai profunde a problemelor și oportunităților valorificării turistice și promovării dezvoltării durabile. De asemenea, rezultatele cercetării pot servi ca suport în elaborarea studiilor diagnostice și a strategiilor de dezvoltare a turismului la nivel regional și local. În scopul eficientizării activității de turism, sunt propuse trasee create ca model pentru planificarea strategică de marketing a turismului în regiunea de studiu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice obținute pe parcursul efectuării acestui studiu doctoral au fost implementate în cadrul Agențiilor de Dezvoltare Regională Centru și Sud, precum și în Proiectul instituțional aplicativ al Institutului de Ecologie și Geografie „Studiul impactului activităților economice a Regiunii de Dezvoltare Centru în scopul protejării potențialului natural pentru asigurarea dezvoltării durabile” (2015-2019), expus în subcapitolul „Turism” din monografia colectivă „*Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice*”. De asemenea, rezultatele științifice și practice pot fi implementate în elaborarea traseelor turistice naționale și regionale.

Aprobarea rezultatelor științifice. Valoarea științifică a cercetării a fost prezentată la diverse manifestări științifice printre care menționăm: Sesiunea științifică națională cu participare

internațională „*Turismul și dezvoltarea comunitară*”, edițiile anilor 2014, 2015 și 2018, USEM, Chișinău; Simpozionul Internațional „*Calitatea Mediului și Utilizarea Terenurilor*”, ediția a X-a, 8-10 mai 2015, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava; Simpozionul de Climatologie Aplicată „I.F. Mihăilescu”, 2015, Universitatea Ovidius din Constanța; Seminarul Geografic Internațional „*Dimitrie Cantemir*”, 2016, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași; Simpozionul internațional „*Present Environment and Sustainable Development*”, 2019-2023, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași; Conferința Internațională „*Academician Leo Berg – 145*”, 19 martie 2021, EcoTIRAS, Bender; Conferința Internațională „*Turism și Spațiu Rural în Context Național și Internațional – TARS*”, 2022 și 2023, Academia Română.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Pentru realizarea scopului și a obiectivelor tezei au fost aplicate următoarele metode: statistico-matematice, cartografice tradiționale și moderne, analiza și sinteza, analiza SWOT, sondajul sociologic, observații în teren, metodele comparativă și istorică etc. Metodele cartografice moderne au fost utilizate pentru reprezentarea spațială a componentelor fizico-geografice și economico-geografice, a resurselor, infrastructurii și traseelor turistice din regiunea de studiu. Metoda sondajului sociologic a fost aplicată pentru 3 categorii de respondenți: vizitatori, localnici și antreprenori turistici locali. Obiectivele principale ale sondajului au fost: evaluarea indirectă a semnificației turismului pentru economia și populația locală, identificarea motivelor și a frecvenței vizitării acestor destinații, înregistrarea problemelor și a oportunităților dezvoltării turismului în regiunea de studiu ș.a. În procesul de elaborare, completare și analiză a chestionarelor s-a ținut cont de reprezentarea relativ echilibrată a respondenților în funcție de structura de vârstă și de gen, de nivelul de studii și structura ocupațională, de locul de proveniență (autohton sau străin) și mediul de reședință (urban/rural), precum și de specificul local al destinației. Analiza SWOT a fost aplicată pentru identificarea și analiza problemelor și oportunităților dezvoltării turismului.

Publicații. Rezultatele cercetărilor au fost prezentate în 37 de publicații științifice, inclusiv coautor la subcapitolul „Turism” din monografia colectivă „Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice”, 1 articol în revista WEB of Science, 2 articole în alte reviste din străinătate recunoscute de ANACEC și 1 articol în revistă națională de Categoria B, 21 articole în culegeri de articole, 8 teze în Culegerile de rezumate ale manifestărilor științifice.

Volumul și structura tezei. Teza este compusă din: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 245 de titluri, 158 pagini de text de bază, 78 de figuri, 20 tabele și 29 anexe.

Cuvinte-cheie: bazin hidrografic, Nistru Inferior, turism, dezvoltare, infrastructură, resurse, fluxuri și trasee turistice.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Capitolul 1 „Aspecte teoretice și metodologice ale studierii turismului în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru”** se pune accent pe argumentarea și descrierea detaliată a metodelor științifice selectate și utilizate pentru efectuarea acestui studiu, precum și a suportului informațional folosit în lucrare, axat pe metode analitice, inclusiv analiza SWOT, metode cartografice moderne și pe sondajul sociologic realizat în 4 zone turistice din regiunea de studiu. De asemenea, este prezentată analiza cronologică și tematică a cercetărilor în domeniul turismului și a componentelor funcționale ale acestuia. Este argumentată delimitarea ariei de cercetare și prezentate reperetele metodologice ale sondajului sociologic aplicat în teren.

Acest studiu este elaborat la nivel bazinal, fiind printre primele în Republica Moldova și se axează pe evaluarea complexă, din punctul de vedere al potențialului turistic, a componentelor naturale (geologia, tectonica, relieful, clima, apele, flora, fauna și solul), economice (resursele naturale, agricultura, industrie și sectorul terțiar) și sociale (populația), a componentelor ecologice (starea obiectivelor ecoturistice, starea ecologică a apelor, impactul deșeurilor etc.), având drept scop identificarea premiselor, problemelor, riscurilor și oportunităților dezvoltării turismului durabil la nivel de bazin hidrografic [30].

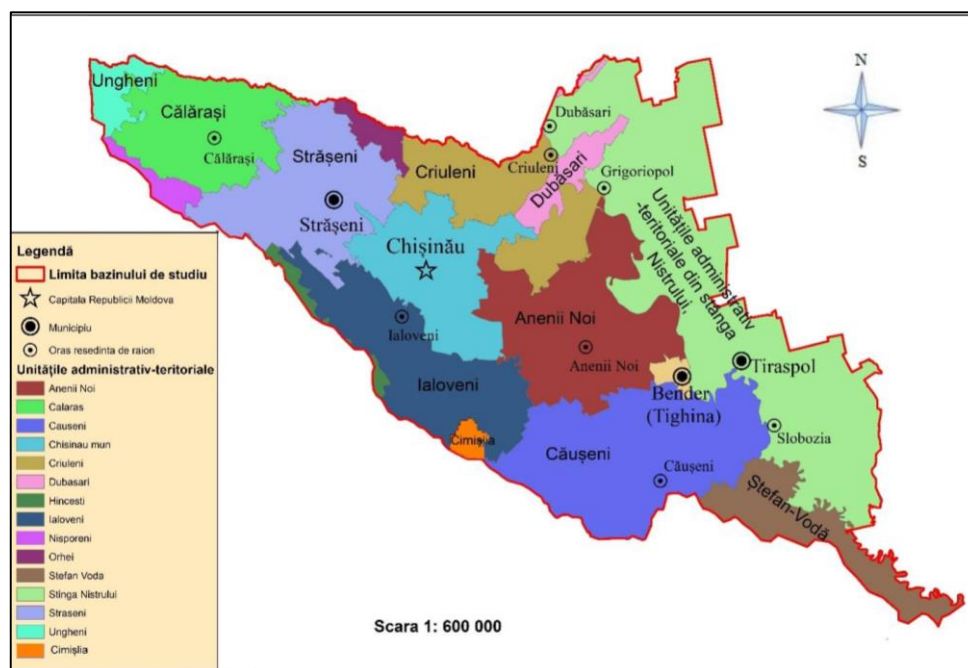
Punctul de pornire a studiului științific l-a constituit analiza studiilor deja existente, care au tangență cu tema de cercetare propusă [35], situând astfel această lucrare la interferența mai multor direcții științifice, ceea ce a stat la baza argumentării complexității și importanței acestuia. Astfel, au fost consultate numeroase lucrări din domeniul turismului [3, 4, 7, 11, 12, 14-17, 25-29, 36, 37, 39-43], geografiei [5, 10], ecologiei [13, 19, 20, 22], economiei turismului [1, 2, 9, 17, 27].

Pentru realizarea scopului și a obiectivelor tezei au fost aplicate următoarele *metode: statistico-matematice, cartografice*, inclusiv cu utilizarea Sistemelor Informaționale Geografice (SIG), *analiza și sinteza, analiza SWOT, sondajul sociologic, observațiilor în teren, comparativă, istorică* etc. Metodele cartografice au fost utilizate pentru reprezentarea spațială a componentelor fizico-geografice și economico-geografice, a resurselor, infrastructurii și traseelor turistice. Metoda sondajului sociologic a fost aplicată în anul 2019, în 4 zone turistice din BCIFN (Călărași, Vadul lui Vodă, Ialoveni și Nistrul de Jos) pentru 3 categorii de respondenți: vizitatori, localnici și antreprenori turistici locali. Obiectivele principale ale sondajului au fost: obținerea informațiilor necesare pentru evaluarea indirectă a importanței turismului pentru economia și populația locală, identificarea motivelor și a frecvenței vizitării acestor destinații, identificarea și analiza problemelor și a oportunităților dezvoltării turismului în regiunea de studiu ș.a. Ca urmare a fluxului masiv de refugiați ucraineni din anii 2022-2023, o parte din datele Sondajului au fost

actualizate prin documentările suplimentare în teren. Analiza SWOT (tabelul 3.1) a fost aplicată pentru identificarea problemelor și a oportunităților dezvoltării turismului în regiunea de cercetare.

Principalele *surse de informare* au fost constituite din: 1) Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova [23]; 2) Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat [22]; 3) Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova [24]; 4) Hotărârea Parlamentului privind aprobarea Registrului monumentelor ocrotite de stat [19]; 5) Rapoartele Anuale ale Inspectoratului pentru Protecția Mediului (IPM) [20]; 6) Rapoartele Biroului Național de Statistică (BNS) cu privire la activitatea și frecventarea turistică, [9], numărul și structura de vârstă a populației, dinamica principalilor indicatori privind fitotehnia și zootehnia, industria minieră și prelucrătoare, sectorul serviciilor etc. [8]; 7) Recensămintele populației Republicii Moldova (1970, 1979, 1989, 2004, 2014); 8) Cadastrul Funciar [18]; 8) Ghidul climatic al Republicii Moldova și serii de date meteo-climatice emise de Serviciul Hidrometeorologic de Stat (SHS) [38]; 9) Strategiile de Dezvoltare și Programele Operaționale și Sectoriale (de sporire a atractivității turistice) a Regiunilor de Dezvoltare Centru și Sud [1, 2].

Aria de cercetare selectată (Bazinul Cursului Inferior al luvului Nistru, sectorul Republicii Moldova) are o suprafață de 7873,6 km². Conform Legii Nr. 764/2001 [24] privind organizarea administrativ-teritorială a RM, aceasta include teritoriul integral sau parțial a 16 raioane (Ungheni, Nisporeni, Hâncești, Cimișlia, Călărași, Orhei, Strășeni, Dubăsari, Criuleni, Ialoveni, Anenii Noi, Căușeni și Ștefan-Vodă din partea dreaptă a Nistrului, Dubăsari, Grigoriopol și Slobozia din partea stângă a Nistrului), precum și 3 municipii – Chișinău, Bender și Tiraspol (figura 2.1).

Figura 2.1. Componenta administrativ-teritorială a BCIFN

Sursa: elaborat de autor după Legea 764/2001 [24]

Aria de cercetare a fost delimitată în baza următoarelor criterii: relief, hidrografie și anume limitele cumpenei de apă a BCIFN (această linie trece prin punctele cu cea mai mare altitudine situate între BCIFN și bazinele învecinate (interfluvii) [10], poziția geografică, tipologia și starea actuală a peisajelor, obiectivele turistice naturale și antropice, infrastructură, hotarele de stat etc.

Studiul dat este realizat la nivel bazinal și se axează pe potențialele zone de dezvoltare a activităților turistice ce vor contribui la rezolvarea problemelor socio-economice prin crearea noilor locuri de muncă și generarea de venituri adiționale. Pentru efectuarea sondajului în teren au fost selectate câteva zone turistice mai importante [29], care cuprind cele mai reprezentative destinații din BCIFN. Astfel, au fost selectate din partea nordică – localitățile din raionul Călărași (Răciula, Hârbovăț, Mândra, Frumoasa, Leordoia, Palanca și Hârjauca), din partea centrală a regiunii – localitățile din raionul Ialoveni (Răzeni, Horești, Costești și Mileștii Mici), din partea estică a regiunii – municipiul Chișinău (Vadul lui Vodă), din partea sudică a regiunii – localitățile riverane din raionul Ștefan Vodă (Palanca, Tudora, Crocmaz, Olănești, Purcari, Răscăieți, Cioburciu și Talmaza), raionul Căușeni (Grădinița, Leuntea, Copanca, Chițcani și Hagimus), precum și municipiul Bender (Tighina) din Regiunea de Dezvoltare (RD) Transnistreană. Prin urmare, din punct de vedere geografic [10], a fost luată în considerare toată regiunea de studiu.

În **Capitolul 2**, intitulat „**Caracterizarea geografică a regiunii de studiu**” sunt caracterizate componentele fizico-geografice (poziția geografică, geologie, tectonică, relief, clima, apele, biodiversitatea, solurile) și economico-geografice (componenta teritoriului, împărțirea administrativ-teritorială, resursele naturale, populația și așezările umane, sectoarele economice și ocupațiile tradiționale), tendințele recente ale principalelor indicatori socio-economici, sunt identificate premisele, problemele și oportunitățile de dezvoltare a turismului în regiunea de studiu.

Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru este situat între paralelele 46⁰37' și 47⁰39' latitudine nordică și meridianele 28⁰00' și 30⁰16' longitudine estică, la distanțe aproximativ egale de Ecuator și Polul Nord. Punctele extreme sunt situate în următoarele localități: de Nord – Curtoia (Ungheni), cel de Vest – Poiana (Ungheni) și cel de Sud și Est – Palanca (Ștefan Vodă).

În partea de nord, BCIFN se învecinează cu bazinul râului Răut, în nord-vest cu sub-bazinele râurilor din bazinul hidrografic Prut, în sud-vest – cu bazinul râului Cogâlnic, iar în sud – cu sub-bazinele râurilor mici ale bazinului Mării Negre, precum Sărata, Hadjider și Căplani [32]. Aceste limite sunt în concordanță cu limita cumpenei de apă a BCIFN [10].

Conform Legii privind organizarea administrativ-teritorială a RM [24], BCIFN ocupă 19 unități de nivelul II, cu un număr total de 366 localități, dintre care integral: municipiul Chișinău (35), raionul Strășeni (39), Ialoveni (34), Anenii Noi (45) și municipiul Bender (3) din partea

dreaptă a Nistrului, precum și raioanele Grigoriopol (32), Slobozia (28) și municipiul Tiraspol (3) din partea stângă a Nistrului. Parțial se includ raioanele Ungheni (9), Nisporeni (2), Hâncești (1), Călărași (32), Orhei (6), Criuleni (34), Dubăsari (10), Cimișlia (1), Căușeni (33) și Ștefan Vodă (11), precum și partea raionului Dubăsari (13) din RD Transnistreană (figura 2.1). La est, regiunea de studiu se limitează cu regiunea Odessa din Ucraina.

Regiunea studiată, cu preponderență fâșia riverană a fluviului Nistru, dispune de resurse și condiții naturale favorabile și bogate pentru dezvoltarea turismului (tabelul 3.1). Printre acestea se remarcă râurile și lacurile [5], abundența de specii floristice și faunistice, microclimatul, apele minerale, peisaje naturale de o atractivitate sporită [30], monumente geologico-paleontologice și hidrologice etc. De asemenea, BCIFN dispune și de patrimoniu turistic antropoc deosebit de valoros (tabelul 3.1), printre care se remarcă complexele religioase [33], tradițiile și obiceiurile autentice, vinăriile, patrimoniul etno-cultural și gastronomic, vestigiile istorico-arheologice etc.

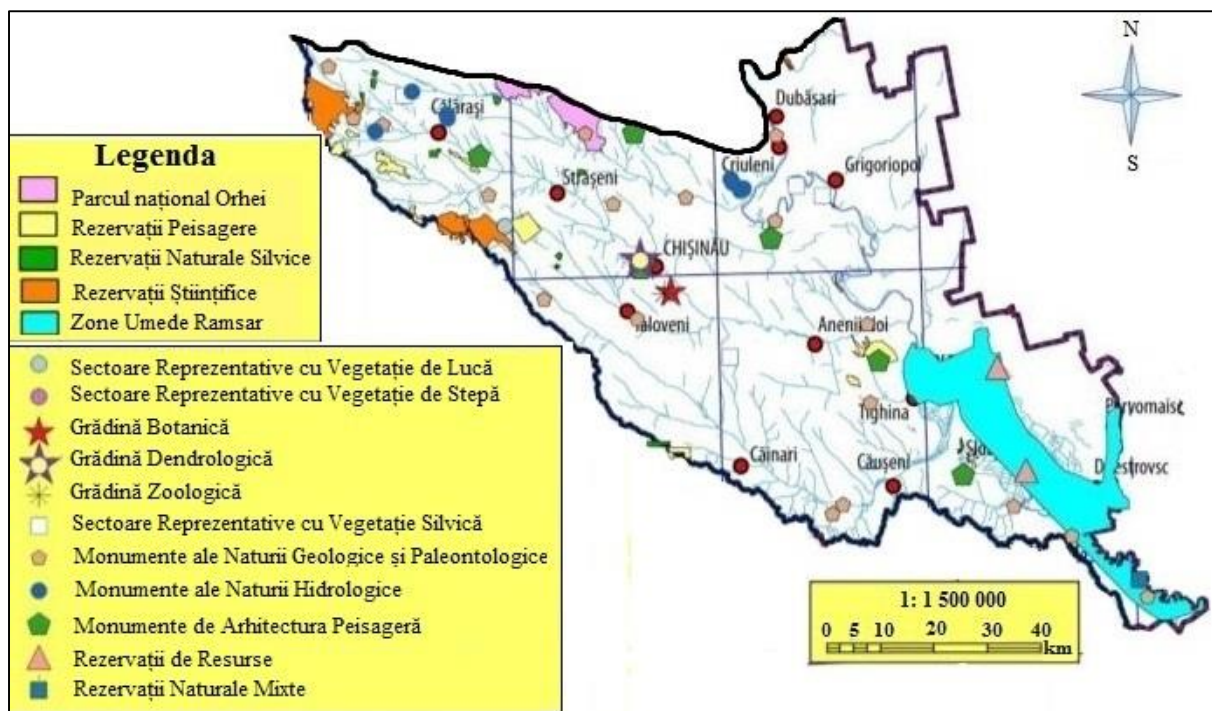
Numărul total al populației prezente în BCIFN este de 1,6 milioane de locuitori [8], ceea ce reprezintă 45% din populația țării, din care în partea dreaptă – 1,2 milioane (75%), iar în partea stângă a Nistrului – 450 mii locuitori. Datorită orașelor Chișinău, Tiraspol și Bender, se înregistrează cel mai înalt nivel de urbanizare (63%) din RM. În RD Transnistreană populația urbană depășește 70% din numărul total. Nivelul înalt de urbanizare și populația numeroasă a celor 3 orașe mari, reprezintă principalele arii generatoare de turiști. O premisă importantă pentru dezvoltarea turismului în regiunea de studiu este reprezentată de populația orașului milionar Odessa din Ucraina, care se află în proximitatea regiunii de studiu (tabelul 3.1).

În BCIFN sunt dezvoltate toate sectoarele economice, acestea contribuind semnificativ la formarea PIB-ului național. Majoritatea forței de muncă este antrenată în servicii și agricultură. Zootehnia și fitotehnia sunt mai dezvoltate în zonele cu condiții naturale favorabile, inclusiv în raioanele Anenii Noi, Căușeni, Ștefan Vodă și Criuleni. Ramurile industriale principale sunt: energetica, industria alimentară și industria ușoară, industria minieră și a materialelor de construcții care ocupă ponderea cea mai mare la nivelul Republicii. Sectorul serviciilor este mai concentrat în cele trei municipii de nivelul al doilea, precum și în centrele raionale [44]. Căile de transport sunt variate cu rețea bine dezvoltată, care favorizează accesibilitatea la nivel național și internațional (tabelul 3.1).

În **Capitolul 3 „Resursele turistice”** a fost efectuată analiza detaliată a resurselor turistice prin evidențierea repartizării spațiale a resurselor turistice naturale și antropice. Au fost caracterizate problemele valorificării resurselor turistice în regiunea de studiu (starea mediului și

problemele geopolitice ale regiunii). A fost creat, la nivel bazinal, suportul grafic și cartografic amplu și relevant privind repartiția atracțiilor turistice principale.

Resursele turistice naturale ale BCIFN sunt de origine geologică, geomorfologică, climatică, hidrologică, floristică și faunistică [30]. BCIFN deține cota majoră în Fondul Ariilor Naturale Protejate de Stat (FANPS) (figura 3.1). Pe teritoriul ariei de cercetare se află 370 obiecte din FANPS, cu o suprafață totală de 153 mii ha sau 60% din suprafața totală a FANPS [22] din RM. Aproape jumătate (47%) din ariile naturale protejate de stat fac parte din fondul forestier și sunt gestionate de Agenția „Moldsilva” prin intermediul întreprinderilor silvice și silvo-cinegetice din subordine. Sub protecția statului se află 18,8% din suprafața totală a ecosistemelor forestiere, 0,4% din ecosistemele de stepă și luncă și 2,1% din ecosistemele acvatice și palustre. FANPS din BCIFN (tabelul 3.1) cuprinde integral *Parcul Național „Nistrul de Jos”*, 1/3 din *Parcul Național „Orhei”*; *rezervațiile științifice „Codru” și „Plaiul Fagului”*; 31 *monumente naturale*, inclusiv 20 geologico-paleontologice, 7 hidrologice, 4 botanice cu vegetație silvică, pe suprafața totală de 26,3 ha și 291 arbori seculari; 17 *rezervații naturale*, inclusiv 16 silvice și o rezervație mixtă; 11 *rezervații peisajere* cu suprafața de 8227 ha; 2 *rezervații de resurse* edafice, cu suprafața de 202 ha, 3 *arii cu management multifuncțional*, inclusiv un sector reprezentativ cu vegetație de stepă, 2 *sectoare reprezentative cu vegetație de luncă*, 7 *monumente de arhitectură peisajeră*, pe 146,6 ha, Grădină Zoologică și 2 grădini dendrologice (Chișinău și Tiraspol) din țară, zonă umedă Ramsar de importanță internațională cu suprafața de 600 km² [22].

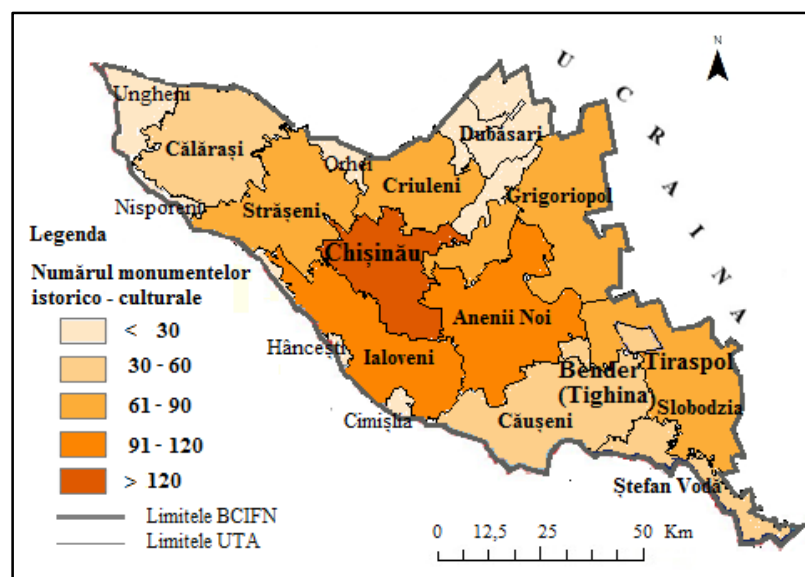
Figura 3.1. Repartiția pe categorii și suprafețe a FANPS amplasate în cadrul BCIFN

Sursa: adaptat de autor după [22]

Parcul Național „Nistrul de Jos” are suprafața totală de 62 mii ha și a fost creat recent prin Legea nr. 71 din 31.03.2022 [21] pe teritoriul a 24 de localități riverane fluviului Nistru, care fac parte din 3 raioane, Căușeni și Ștefan Vodă – din partea dreaptă și raionul Slobozia – din partea stângă a Nistrului [28]. Situat în imediata apropiere de orașele Tiraspol și Bender, la 70 km de orașul Chișinău și doar la 50 km de orașul Odessa, Parcul Național „*Nistrul de Jos*” cuprinde un spațiu extins de habitate antropice și native, aliate prin râu și fâșia de ocrotire de-a lungul digului anti-viitură. Sectoarele agricole, în mare parte, sunt înconjurate de perdele forestiere. În Parc sunt 4 zone-nucleu de importanță națională și altele 4 zone de importanță locală [21].

Parcul Național „Orhei” a fost creat în anul 2013 în cadrul a 18 comune din raioanele Orhei, Strășeni, Călărași și Criuleni. Suprafața totală este de 33,8 mii ha, din care 10,9 mii ha (32%) din 5 localități se află pe teritoriul BCIFN [22]. Este situat la doar 40 km de Chișinău, fiind ușor accesibil de pe mai multe artere auto aflate în stare bună.

Resursele turistice antropice din BCIFN sunt variate și au la bază un bogat patrimoniu cultural, care poate fi inclus în circuitele turistice naționale și internaționale (tabelul 3.1). Pe teritoriul BCIFN [33] sunt înregistrate 1213 monumente istorico-culturale (40% din totalul țării), care sunt repartizate neuniform [19]. Cele mai multe monumente istorico-culturale sunt în municipiul Chișinău (381), precum și în raioanele Anenii Noi (120), Ialoveni (97), Criuleni și Strășeni (câte 78). Un număr mic de monumente sunt în raioanele Orhei (14), Ungheni (13) și Nisporeni (3), deoarece ocupă cele mai mici suprafețe din BCIFN (figura 3.2).

Figura 3.2. Repartiția monumentelor istorico-culturale din BCIFN
Sursa: elaborat de autor după [19]

Regiunea BCIFN dispune de potențial turistic foarte variat, dar insuficient valorificat [30]. Acest fapt este cauzat de subdezvoltarea economică și de nivelul scăzut de trai al populației, de

starea avansată de uzură a drumurilor locale [31], de insuficiența unităților de cazare și de alimentație la destinație. Cele mai intense fluxuri turistice și recreaționale se înregistrează la vestitele mănăstiri, vinării, rezervații științifice, lacuri și complexe de agrement. Majoritatea călătoriilor pe traseele turistice existente se realizează sub formă de excursii individuale, cu efecte ne semnificative pentru economia regională și locală (tabelul 3.1).

Tabelul 3.1. Analiza SWOT a turismului din BCIFN

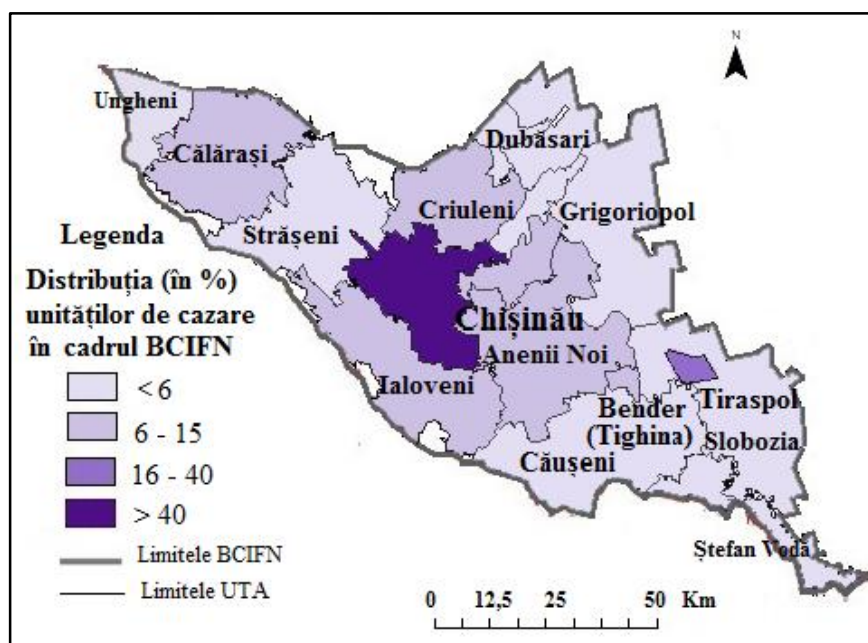
Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Proximitatea față de mun. Chișinău, Bender, Tiraspol și or. Odessa – poli generatori de turiști • Accesul lejer la majoritatea obiectivelor turistice • Potențial turistic natural și antropic bogat • Localizarea majorității structurilor de primire turistică din Republică în limitele BCIFN, inclusiv a hotelurilor, bazelor și taberelor de odihnă, stațiunilor balnear-cutative • Concentratrea în regiunea de studiu a majorității întreprinderilor de prestare a serviciilor, iclusiv a serviciilor turistice și a celor conexe turismului • Mobilitatea mare a populației din aglomerațiile urbane și din suburbii • Rețeaua de transporturi relativ bine dezvoltată • Proximitatea față de statele UE • Capacitatea aeroporturului Chișinău pentru primirea unui număr mare de turiști străini • Prin regiunea de studiu trec majoritatea absolută a traseelor turistice naționale • Disponibilitatea financiară mai mare a regiunii 	<ul style="list-style-type: none"> • Starea nesatisfăcătoare a drumurilor locale către importante destinații turistice și insuficiența panourilor informative și indicatoarelor, locuri de parcare amenajate și securizate • Situația demografică și economică dificilă în majoritatea satelor și orașelor mici • Ponderea mică a suprafețelor silvice și bazine acvatice cu potențial recreativ și turistic ce dispun de spații amenajate de agrement și cazare. • Gradul redus de promovare a produselor și serviciilor turistice și auxiliare locale, pe motivul capacităților antreprenoriale reduse și neglijării activităților turistice în favoarea ocupațiilor tradiționale în domeniul agriculturii, construcțiilor, comerțului tradițional etc. • Predomină fluxurile turismului neorganizat, care nu sunt monitorizate, în special în sectoarele forestiere adiacente șoselelor • Majoritatea traseelor turistice se realizează sub formă de excursii, cu efecte ne semnificative pentru economia regională și locală
Oportunități	Amenințări (Riscuri/Pericole)
<ul style="list-style-type: none"> • Vecinătatea cu UE • Apartenența la două Euroregiuni și eligibilitatea pentru programele transfrontaliere • Restricțiile de călătorie impuse de pandemia COVID-19 au contribuit la reconfigurarea fluxurilor turistice către destinațiile locale și la majorarea veniturilor turismului autohton • Valorificarea resurselor turistice existente • Promovarea activă a obiectivelor și a afacerilor turistice zonale și locale • Extinderea rețelei infrastructurii turistice și în zona rurală a regiunii prin atragerea investițiilor • Posibilitatea de eficientizare a serviciilor turistice prin atragerea investițiilor străine în contextul aderării la Uniunea Europeană • Eficientizarea gestionării resurselor turistice • Regionalizarea serviciilor turistice și aplicarea principiilor de piață în acest domeniu • Crearea clusterelor turistice zonale și promovarea activă a acestora prin intermediul Grupurilor de Acțiune Locală (GAL-urilor) și altor forme de asociere locală și zonală 	<ul style="list-style-type: none"> • Creșterea impactului distructiv și nociv asupra obiectivelor ecoturistice, factorilor de mediu și populației locale • Accelerarea schimbărilor climatice și reducerea semnificativă a debitului fluviului Nistru și a altor râuri cu potențial turistic și recreațional • Impactul lacurilor de acumulare asupra ecosistemelor de luncă, valorificării a potențialului turistic și recreațional al zonelor riverane • Un număr semnificativ de obiective ecoturistice, în special din afara fondului ariilor naturale protejate de stat se află într-o stare insalubră • Manifestarea foarte intensă a proceselor de depopulare și îmbătrânire a localităților rurale • Insuficiența acută de resurse financiare pentru implementarea măsurilor și acțiunilor planificate • Controlul autorităților separatiste a teritoriului Republicii Moldova din partea stângă a Nistrului și limitarea accesului liber la destinații turistice importante din ZT Nistrul de Jos

Sursa: elaborat de autor

În **Capitolul 4 „Infrastructura și serviciile turistice”** a fost analizată infrastructura de transport asociată turismului și gradului de acces la destinații, infrastructura de cazare per ansamblu și pe categorii de primire turistică, infrastructura de agrement și de alimentație prin evidențierea capacității, locației și altor criterii de analiză. De asemenea, au fost evaluate calitatea, locația infrastructurii și serviciilor turistice prestate la locațiile incluse în sondajul sociologic.

Infrastructura transportului este relativ bine dezvoltată și oferă posibilități de acces spre majoritatea destinațiilor turistice. Regiunea de studiu este traversată de cele mai importante căi de acces din Republică (tabelul 3.1). Zona riverană în aval de orașul Bender are o accesibilitate redusă din cauza stării necorespunzătoare a drumurilor de acces la destinațiile ecoturistice majore, dar și din cauza posturilor de control ale regiunii separatiste. Peste ½ din vizitatorii chestionați, au indicat deplasarea cu mijloace de transport auto individual, iar 1/4 – cu transportul public auto sau feroviar. Cu transportul auto organizat în aceste scopuri s-au deplasat 19% din turiștii chestionați. În plus, zona respectivă înregistrează deficit acut de parcuri construite cu pavaj rigid și securizate, dotate cu grupuri sanitare, locații de alimentație și agrement etc.

Conform statisticii oficiale [9], BCIFN dispune de peste 5000 de camere, ceea ce constituie 70% din totalul pe Republică și peste 14000 de paturi de primire turistică sau 60% din total. Cea mai mare parte (80%) a infrastructurii de cazare și agrement din BCIFN este amplasată în municipiul Chișinău, care acumulează și majoritatea încasărilor de la turiștii ce vizitează atracțiile turistice din regiune [27]. Municipiului Chișinău îi revin 725 de unități de cazare (inclusiv 50 hoteluri în oraș) cu 40% din capacitatea de cazare a țării. Tot aici sunt amplasate peste 200 de agenții de turism, 2 moteluri, 608 apartamente destinate turismului și 3 sanatorii (figura 4.1).

Figura 4.1. Distribuția unităților de cazare în cadrul BCIFN
Sursa: elaborat de autor după datele BNS [8]

În capitală este concentrată majoritatea hotelurilor de 3*, 4* și 5*, tot aici fiind înregistrate ½ din numărul unităților de cazare estivale și 30% din numărul de paturi din structurile sanatoriale ale Republicii. În stațiunea turistică Vadul lui Vodă, din componența municipiului Chișinău activează 2 structuri sanatoriale, 58 de tabere de odihnă și alte structuri de cazare [27].

Prin urmare, municipiul Chișinău constituie aria ce dispune de majoritatea unităților de cazare, nu doar din BCIFN, dar și din Republica Moldova. În afara capitalei, unitățile de cazare sunt repartizate neuniform (figura 4.1). Cele mai multe structuri de primire turistică sunt înregistrate în municipiile Tiraspol (68) și Bender (15), precum și în raioanele Călărași (15), Ialoveni (13), Dubăsari (12, inclusiv 7 unități în RD Transnistreană), Anenii Noi și Criuleni (câte 11). Un număr mediu se atestă în raioanele Strășeni (9), Ștefan Vodă (7) și Căușeni (5), iar cele mai puține – în raioanele Grigoriopol și Slobozia (câte 3) și Ungheni (2).

În orașul Chișinău se dezvoltă și o piață specifică a serviciilor de cazare, care nu sunt clasificate și cu prețuri relativ scăzute. De asemenea, nu toate taberele de odihnă din BCIFN sunt clasificate. În regiune este înregistrată insuficienta capacitate de cazare a motelurilor de-a lungul principalelor artere rutiere, precum și a structurilor de cazare de nivel mediu (tabelul 3.1). Taberele pentru copii și sanatoriile înregistrează un număr mare de cazări, fiind amplasate în afara orașelor, acestea devin ținta călătoriilor principale în BCIFN [27].

Merită menționate cele mai cunoscute restaurante din BCIFN: „Cezar” și „Casa Armenească” (Călărași); „Casa Mare” (Criuleni); „Castel Mimi”, „Savita”, „Perla” și „Primăvara” (Anenii Noi); „Purcari”, „Et Cetera” și „Sud Est” (Ștefan Vodă); „Parc Hotel”, „Pocrovschie Vorota”, „Spletni”, „Ștefania”, „Drujba”, „Victoria” și „Borodino” (Tiraspol); „Starî Bastion”, „Starîie Bendery”, „Făt Frumos”, „Teremoc”, „Smak”, „Kasta Napoli”, „Prietenia” și „Slovachia” (Bender) și restaurantele cu specific tradițional: „Vatra Neamului”, „Sălcioara”, „La Taifas”, „Roata Vremii”, „Orașul Vechi”, „Gok-Oguz”, „Popasul Dacilor”, „Pegas”, „La Șezătoare”, „Acasă la mama”, „Bordeiaș”, „Fuior Gourmet”, „Moldovenesc” și „Asconi” [31].

În **Capitolul 5 „Traseele și fluxurile turistice”** sunt caracterizate traseele turistice existente, problemele și perspectivele valorificării lor. Au fost elaborate și analizate câteva trasee complexe și tematice, care vizează extinderea recentă a locațiilor de primire turistică în regiune, ameliorarea căilor și indicatorilor de acces, dar și rezultatele analizei datelor din sondajul sociologic. Este prezentată analiza amplă a caracteristicilor fluxurilor turistice. Sunt argumentate rolul și perspectivele turismului pentru dezvoltarea durabilă a regiunii și pentru reintegrarea țării.

Datorită faptului că orașul Chișinău este cel mai mare centru urban, economic, cultural și administrativ, prin regiunea de studiu trec majoritatea absolută a traseelor turistice naționale

complexe [36] și cele mai multe și mai importante trasee tematice (tabelul 3.1), precum „*Drumul Vinului Moldovei*”, „*Pomul Vieții*”, „*Dor de Codru*”, „*Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt*”, „*Codrii Sipoteniului*”, „*Valea Vinului*”, „*Drumul Poștei Regale*”, „*Farmecul Colinelor*”, „*Pe calea Tătarilor*”, „*Nistrul de Jos*” etc.

Deoarece potențialul turistic natural și antropic al BCIFN este insuficient valorificat, este necesară elaborarea traseelor turistice, care va pune în valoare atât obiectivele de interes turistic major, cât și unele obiective mai puțin vizitate în vederea includerii acestora în circuitul turistic regional, național și internațional. Necesitatea elaborării traseelor a apărut în baza creșterii cererii de consum turistic, la analiza traseelor existente identificându-se unele lacune, în special în Zona Turistică „Nistrul de Jos”. În acest scop, au fost elaborate de către autor 7 trasee turistice, inclusiv 3 trasee complexe, 3 trasee tematice, și un traseu veloturistic, inclusiv: „*Prin Valea Nistrului*”, „*Tiraspol – Răscăieți*”, „*Bender – Cremenciug*”, „*Două memoriale de pe malul aceluiași fluviu*”, „*Vinificatorii de pe două maluri*”, „*Vinurile din Valea Nistrului*” și „*Tiraspol-Chițcani-Bender*”. Traseele turistice elaborate sunt însoțite de hărți și descrierea acestora, la care au fost utilizați indicatori, precum: configurația și durata traseului, în funcție de mijlocul/mijloacele de călătorie folosite; obiectivele turistice principale de proveniență naturală și antropică; avantajele, problemele și oportunitățile actuale de valorificare a acestora.

În perioada analizată (2014-2023), numărul de turiști cazați în structurile de primire turistică ale BCIFN a fost, în medie, de 230 mii persoane sau 77% din numărul total de turiști cazați în Republica Moldova (fără RD Transnistreană). Acest fapt se datorează prezenței municipiului Chișinău – cea mai importantă arie generatoare și receptoare de turiști din Republică, dar și localizării în BCIFN a majorității absolute a structurilor de primire turistică din Republică [9].

Dinamica numărului de turiști cazați în BCIFN înregistrează o evoluție oscilantă pe fondul unei tendințe generale de creștere lentă, care se observă în majoritatea absolută a raioanelor, precum și în municipiul Chișinău. În prima parte a perioadei analizate (anii 2014-2019) se observă o evoluție oscilantă slab pronunțată pe fondul unei tendințe generale negative slab exprimate, care se atestă în majoritatea raioanelor, cu excepția raionului Ștefan Vodă, în care se înregistrează o creștere multiplă (de peste 2 ori) și a raionului Criuleni, cu o dinamică negativă foarte accentuată, cauzată de închiderea unor baze de odihnă [9]. Minimum absolut din anul 2020 se datorează exclusiv restricțiilor de vizitare impuse de pandemia COVID-19, după care urmează o perioadă de relansare, iar valorile din anul 2023 le depășesc pe cele din 2019 atât în majoritatea absolută a raioanelor, cât și în municipiul Chișinău.

În anul 2023, în structurile de primire turistică din perimetrul BCIFN au fost cazați 304,77 mii turiști (tabelul 5.1) sau 78% din numărul total al turiștilor cazați în Republica Moldova (fără

RD Transnistreană), inclusiv 182,7 mii (60%) în hoteluri, 58,1 mii (84%) în structuri (baze) de odihnă, 20,4 mii (44%) în pensiuni turistice, 19,7 mii (73%) la stațiunile balneo-curative (sanatoriile) și 15,9 mii (51%) în taberele de odihnă. În municipiul Chișinău au fost cazați peste 260 mii de turiști sau 86% din numărul total al turiștilor cazați în structurile de primire turistică din BCIFN. Un număr mediu de turiști au fost cazați în raioanele Călărași (14,1 mii) și Dubăsari (11,8 mii), în special la sanatoriile și taberele de odihnă pentru copii din aceste raioane. Un număr minim de turiști au fost cazați în raioanele Strășeni (240), Căușeni (1197) și Anenii Noi (1495), în care se evidențiază, de asemenea taberele de odihnă pentru copii și pensiunile turistice.

Tabelul 5.1. Numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică și ponderea acestora după categorii și UAT de nivelul al doilea din cadrul BCIFN (anul 2023)

Nr.	UAT	Total		Hoteluri și moteluri			Pensiuni turistice și agroturistice			Structuri de îngrijire			Structuri de odihnă			Tabere de vacanță		
		număr	%	număr	%	%	număr	%	%	număr	%	%	număr	%	%	număr	%	%
1	Anenii Noi	1495	0,5	433	0,24	29	432	2,1	29	0	0	0	0	0	0	630	4,0	42
2	Călărași	14136	4,6	201	0,11	1,4	98	0,5	0,7	9088	46	64	1083	1,9	7,7	3666	23	26
3	Criuleni	2964	1,0	...			29	0,1	1,0	0	0	0	1560	2,7	53	1375	8,7	46
4	Dubăsari	11813	3,9	...			1111	5,5	9,4	4725	24	40	3769	6,5	32	2208	14	19
5	Ialoveni	6868	2,3	65	0,04	0,9	2095	10	31	0	0	0	2611	4,5	38	2097	13	31
6	Strășeni	240	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	240	1,5	100
7	Căușeni	1197	0,4	136	0,07	11	255	1,3	21	0	0	0	0	0	0	806	5,1	67
8	Ștefan Vodă	3568	1,2	29	0,02	0,8	290	1,4	8,1	0	0	0	3009	5,2	84	240	1,5	6,7
9	Mun. Chișinău	262490	86	181826	99,5	69	16073	79	6,1	5858	30	2,2	46104	79	18	4621	29	1,8
	BCIFN	304771	78	182690	87	60	20383	44	6,7	19671	73	6,5	58136	84	19	15883	51	5,2
	RM	391471	100	209357	100	53	46278	100	12	27057	100	6,9	69335	100	18	31130	100	8,0

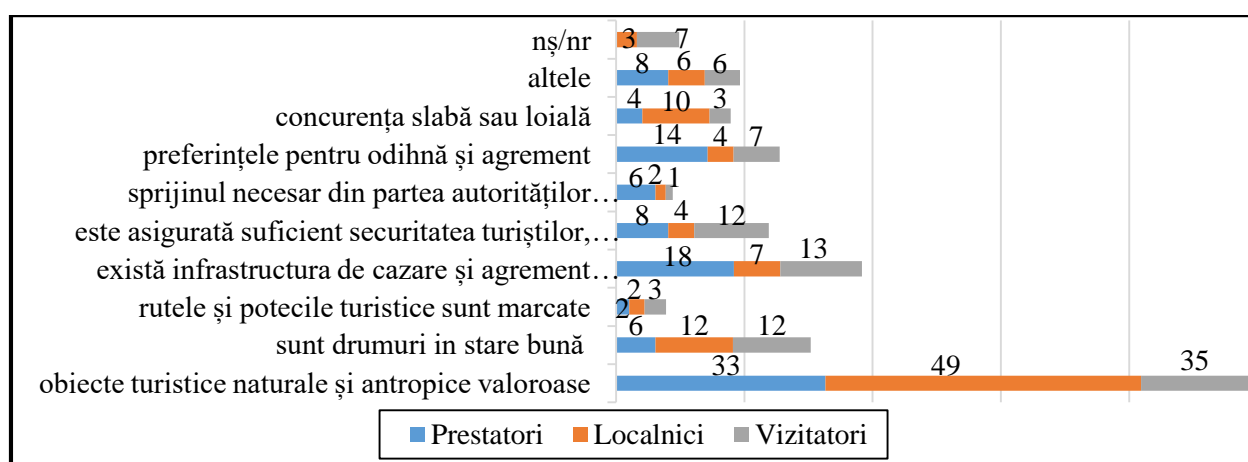
Sursa datelor: elaborat de autor după datele BNS [9]

Per ansamblu, peste 60% din turiști au fost cazați în hoteluri, inclusiv în municipiul Chișinău – 69% și în raionul Anenii Noi – 29%. De asemenea, municipiului Chișinău îi revin 79% din numărul de turiști cazați în pensiuni turistice și în structurile de odihnă. Numărul maxim de turiști cazați în pensiunile turistice se atestă în raioanele Ialoveni (2095) și Dubăsari (1111). Cei mai mulți turiști cazați în structurile de odihnă se observă în municipiul Chișinău 46,1 mii (18%), în care prevalează bazele de odihnă din stațiunea Vadul lui Vodă, precum și în raioanele Dubăsari (3769), Ștefan Vodă (3009), Ialoveni (2611) și Criuleni (1560). Taberele de odihnă pentru odihna de vară a elevilor și studenților sunt răspândite mult mai uniform, fiind prezente atât în municipiul Chișinău, cât și în toate raioanele din BCIFN, în special în Călărași, Dubăsari și Ialoveni.

Conform datelor BNS, cea mai mare pondere în numărul de sosiți străini o dețin următoarele țări: România (17%) urmată de Germania (8%), Federația Rusă și Ucraina (câte 7%), Polonia (5%), Italia și SUA a câte 3%, Franța și Israel a câte 1% și alte state cu 48% [9]. Per general, regiunea este vizitată de turiști din multe alte state ca: Grecia, Marea Britanie, Japonia, China, Elveția, Belarus, Spania, Slovacia, Pakistan, India, Austria, Belgia, Canada, Ungaria, Bulgaria, Egipt, Iordania, Țările de Jos, Azerbaidjan, Armenia, Georgia etc.

Durata sejurului unui turist în BCIFN este, în medie, de 7,9 zile, fiind cu 2,4 zile mai mare față de media pe Republică (5,5 zile). Durata maximă a sejurului unui turist se atestă în raionul Călărași (12,6 zile), ceea ce se explică prin prezența stațiunii balneo-climaterice „Codru”, dar și a numeroaselor tabere de odihnă pentru copii. De asemenea, durata mare a sejurului se atestă în raionul Ialoveni (11,6 zile), fapt ce se datorează, cu precădere taberelor de odihnă pentru copii, precum și în raionul Dubăsari (9,4 zile), în care se evidențiază sanatoriul „Struguraș”, taberele de odihnă pentru copii și bazele de odihnă ale companiilor și organizațiilor [9].

Conform datelor din sondajul sociologic realizat, cei mai mulți subiecți intervievați (37%) au indicat, ca motivație turistică: odihnă, destindere, relaxare. Pe poziția a doua se situează recuperarea sănătății (18%), care conturează o altă dimensiune a turismului – balneo-terapeutică.

Figura 5.1. Premise/avantaje disponibile pentru dezvoltarea turismului în BCIFN

Sursa: calculat de autor în baza Sondajului sociologic

De asemenea, în baza sondajului realizat (figura 5.1), cele mai importante premise actuale pentru dezvoltarea turismului [30] în regiune sunt: obiecte turistice naturale și antropice valoroase (39%), prezența infrastructurii de cazare și agrement necesară (13%), drumuri în stare bună (10%), preferințele pentru odihnă și agrement (9%) (tabelul 3.1). Ținând cont de dezvoltarea durabilă a regiunii, în prim plan trebuie să apară obiecte turistice naturale și antropice valoroase, ce sunt solicitate de tocmai 49% dintre localnici, 35 % de vizitatori și 1/3 de prestatori, ca cele mai importante avantaje pentru dezvoltarea turismului în această regiune.

Turismul poate contribui semnificativ la relansarea socio-economică a regiunii, prin sporirea atractivității acesteia și ridicarea nivelului de trai al populației. Prezența centrelor urbane importante fac posibile fluxurile turistice spre zonele naturale și rurale rustice, iar existența cursurilor de apă, în primul rând ale Nistrului [32], atrage turiștii pentru diverse forme de agrement.

Turismul și activitățile asociate acestuia constituie importante elemente de consolidare la nivel regional de pe ambele maluri ale Nistrului. Alături de sport, turismul generează multe conexiuni motivate de interesul reciproc de colaborare și dezvoltare regională. Prin intermediul

agențiilor turistice și a agenților economici privați de pe ambele maluri ale Nistrului, se realizează circuite și programe turistice, care aduc un avantaj reciproc și contribuie la economia regiunii. Investițiile făcute în amenajarea obiectivelor turistice de pe ambele maluri ale Nistrului contribuie decisiv la crearea unor noi destinații turistice atractive. Prin elaborarea unei strategii adecvate, realizarea unui dialog la toate nivelele, prin colaborarea la nivel regional și local în interesul comun de dezvoltare și promovare a turismului, pot fi înregistrate progrese substanțiale în reintegrarea societății, sporirea încrederii reciproce și ridicarea bunăstării regionale.

CONCLUZII GENERALE

1. Lucrarea de față reprezintă unul dintre primele studii complexe realizate la nivel de bazin hidrografic, care cuprinde caracterizarea geografică generală a regiunii de studiu, evaluarea resurselor, a infrastructurii și a fluxurilor turistice. Pentru atingerea obiectivelor și obținerea rezultatelor planificate au fost utilizate atât metode de evaluare directă în baza datelor statistice oficiale ale BNS și altor structuri guvernamentale de nivel național și regional, cât și metode de apreciere indirectă, prin aplicarea sondajului sociologic în zonele turistice selectate.
2. Sondajul sociologic a fost efectuat în anul 2019 în 4 zone turistice (ZT) distincte: ZT Călărași, ZT Ialoveni, ZT Vadul lui Vodă și ZT „Nistru de Jos” (în aval de orașul Bender). Aceste zone concentrează cele mai vizitate și mai accesibile obiective turistice ale regiunii de studiu, inclusiv structuri de odihnă și balneo-curative, vinării și complexe religioase, obiective ecoturistice și istorico-culturale valoroase, fiind situate în proximitatea ariilor principale generatoare de turiști. O parte din datele sondajului au fost actualizate în anii 2022-2023. Astfel, a fost creată o bază bogată de date privind atracțiile principale, infrastructura și serviciile turistice și conexe, fluxurile de turiști la destinație, importanța turismului pentru economia și populația locală. De asemenea, a fost estimată starea obiectivelor și a infrastructurii turistice și de transport, au fost identificate premisele, dificultățile, și oportunitățile de dezvoltare a turismului în regiunea de studiu.
3. Din numărul total de chestionare completate de autor în cadrul sondajului, cele mai multe revin ZT Călărași, cu 37%, inclusiv 57% din chestionare aplicate populației locale. În ZT Vadul lui Vodă a fost interviuată $\frac{1}{4}$ din numărul total al respondenților, inclusiv $\frac{1}{2}$ din prestatorii de servicii turistice din regiunea de studiu, fapt explicat prin numărul maximal de agenți economici (structuri de odihnă) în domeniul turismului din zona respectivă. În ZT „Nistru de Jos” au fost intervieuați $\frac{1}{2}$ din totalul respondenților, cu preponderență, vizitatorii (32%), care au stat la baza determinării sezonality și a duratei fluxurilor turistice, a tipului de turism practicat și altele.
4. Suprafața BCIFN este de 7,9 mii km², inclusiv 5,75 – mii km² (73%) în partea dreaptă și 2,1 mii km² – în partea stângă a Nistrului. BCIFN cuprinde teritoriul a 16 raioane administrative și 3

municipii (Chișinău, Tiraspol și Bender). Numărul total al populației prezente din BCIFN este de 1,6 mil. de locuitori (45% din populația țării), din care 1,2 mil. locuitori (75%) – în partea dreaptă și 450 mii locuitori – în RD Transnistreană. Datorită orașelor Chișinău, Tiraspol și Bender, se înregistrează cel mai înalt nivel de urbanizare (63%) din RM. Prezența celor 3 orașe mari, care reprezintă și principalele arii generatoare de turiști, suplimentată de proximitatea orașului milionar Odessa, reprezintă premise majore pentru dezvoltarea turismului în regiunea de studiu.

5. Conform datelor BNS, în BCIFN sunt dezvoltate toate sectoarele economice, acestea influențând considerabil formarea PIB-ului național. Majoritatea forței de muncă este antrenată în prestarea serviciilor tradiționale (comerț, asistență educațională, medicală și socială, transporturi) și în agricultură. Zootehnia și fitotehnia sunt mai dezvoltate în zonele cu acces mai mare la fluviul Nistru, inclusiv în raioanele Criuleni, Anenii Noi, Căușeni și Ștefan Vodă. Ramurile industriale principale sunt: industria energetică, industria alimentară și ușoară, industria minieră și a materialelor de construcții. Sectorul serviciilor este concentrat în municipiile Chișinău, Tiraspol și Bender, precum și în centrele raionale. Căile de transport sunt variate, cu o rețea bine dezvoltată auto și feroviară, care favorizează accesul la destinațiile majore ale regiunii de studiu. Totodată, o bună parte din drumurile locale, în special din ZT Nistrul de Jos și Călărași, se află într-o stare avansată de uzură, sunt acoperite cu prundiș sau neacoperite cu pavaj rigid, fapt ce reduce semnificativ accesibilitatea destinațiilor și intensitatea fluxurilor turistice din zonele respective.

6. În rezultatul analizei bibliografiei și cercetărilor în teren ale autorului, se poate conchide că, aria de cercetare, în special fâșia riverană a fluviului Nistru, dispune de un potențial turistic natural deosebit de prielnic pentru dezvoltarea turismului. Printre acestea se remarcă microclimatul, râurile și lacurile, apele minerale, abundența de specii floristice și faunistice îndeosebi a ecosistemelor de luncă și acvatică, monumentele geologico-paleontologice și hidrologice, peisajele naturale inedite. De asemenea BCIFN dispune de resurse turistice antropice deosebit de valoroase, printre care se remarcă podgoriile și vinăriile, complexele religioase grandioase, vestigii istorico-arheologice, tradiții și obiceiuri originale, patrimoniul etno-cultural și gastronomic etc.

7. În pofida potențialului turistic natural și antropic variat al regiunii de studiu, o bună parte din locațiile turistice sunt insuficient valorificate. Acest fapt este cauzat de subdezvoltarea economică și de nivelul scăzut de trai al populației, de starea avansată de uzură a drumurilor locale, de insuficiența unităților de cazare și agrement la destinație. În plus, cu excepția ZT Vadul lui Vodă, majoritatea destinațiilor turistice sunt vizitate sub formă de excursii diurne, cu efecte nesemnificative pentru economia regională și locală, fapt demonstrat și de rezultatele sondajului.

8. Infrastructura de transport este relativ bine dezvoltată și oferă posibilități de acces spre o mare parte a destinațiilor turistice din regiunea de studiu. Zona turistică „Nistru de Jos” are o

accesibilitate mai redusă din cauza stării nesatisfăcătoare a drumurilor disponibile și posturilor de control ale regiunii separatiste. Peste ½ din vizitatorii chestionați, au indicat deplasarea cu mijloace de transport auto individual, iar 1/4 – cu transportul public (în comun) auto sau feroviar. Cu transportul auto organizat se deplasează 19% din turiștii din zonele chestionate. Regiunea înregistrează deficit acut de parcări cu pavaj rigid, securizate și dotate cu grupuri sanitare.

9. În pofida faptului că, BCIFN este traversat de majoritatea traseelor turistice naționale complexe și tematice, peste 1/2 din eșantionul interviuat (65% localnici și 40% vizitatori) nu cunosc rutele și obiectivele turistice din zonele chestionate. Necesitatea elaborării traseelor turistice a apărut datorită creșterii cererii de consum turistic și a lacunelor identificate la analiza traseelor existente, în special în ZT „Nistrul de Jos”. În acest scop, au fost elaborate 7 trasee turistice (3 trasee tematice, 3 complexe și unul veloturistic), cu diferite tematici, durate și distanțe etc.

10. Conform datelor BNS, dar și rezultatelor sondajului sociologic, dinamica fluxurilor turistice din BCIFN are un caracter oscilant. În anii 2014-2019 se înregistrează o tendință generală negativă slab exprimată, care se înregistrează în majoritatea raioanelor. Minimul absolut se atestă în anul 2020, ca urmare a restricțiilor la vizitarea atracțiilor turistice și structurilor de primire turistică, cu excepția hotelurilor. În ultimii ani (2021-2023) se observă o dinamică pozitivă, care se datorează creșterii interesului pentru destinațiile turistice locale, dar și refugiaților ucraineni, care se stabilesc temporar și în structurile de primire turistică.

11. Motivele indicate de către intervievați sunt definitorii pentru implicarea în activitatea turistică. Astfel, cei mai mulți subiecți intervievați (37%) au indicat motivele călătoriei: odihna și relaxarea. Odihnă în zone extraurbane și liniștite se desfășoară pe tot parcursul anului în aer liber, îndeosebi în zonele din proximitatea orașelor. Agresivitatea poluanților și sedentarismul mediului urban motivează dorința de schimbare a ambianței persoanelor.

12. Turismul poate contribui semnificativ la relansarea socio-economică și consolidarea relațiilor economice și culturale dintre ambele maluri ale Nistrului. Prin realizarea acțiunilor comune de către reprezentanții ONG-urilor în domeniu, asociațiilor de dezvoltare locală de pe ambele maluri ale Nistrului se va aduce un aport considerabil la sporirea atractivității turistice (de exemplu în Parcul Național „Nistrul de Jos”), la elaborarea și implementarea unor planuri comune de acțiuni locale, la sporirea încrederii reciproce și la ridicarea bunăstării populației regiunii.

RECOMANDĂRI GENERALE

1. Ca urmare a insuficienței studiilor complexe a fenomenului turistic la nivel de bazin hidrografic sesizată de autor în partea introductivă și subcapitolul 1.2 al tezei, este imperativ necesară elaborarea studiilor actualizate, complementare Planurilor de gestionare a bazinelor hidrografice,

în scopul sporirii atractivității turistice, implementării dezvoltării durabile regionale, a realizării obiectivelor privind diminuarea impactului antropic asupra ecosistemelor naturale și a biodiversității, în special în habitatele foarte vulnerabile din lunca Nistrului Inferior.

2. Pentru sporirea atractivității și valorificării turistice în BCIFN analizate în subcapitolele 3.1 și 5.1., în special în ZT „Nistrul de Jos” se recomandă crearea infrastructurii de acces și vizionare a speciilor faunistice și habitatului acestora pentru observarea animalelor rare sau de un interes sporit din partea vizitatorilor. Dezvoltarea itinerariilor în rezervații și parcuri naționale prin crearea ofertelor de produse, experiențe în natura sălbatică, itinerarii de drumeții, observare de animale, activități interactive în natură pentru turiști, turism de recreere, de aventură sau de evenimente cultural-turistice în natură. La realizarea măsurii respective vor contribui Ministerul Mediului (MM), Oficiului Național al Turismului (ONT), ONG-urile în domeniu, ADR (Agențiile de Dezvoltare Regională), APL-urile din zonă.

3. O altă măsură imperativ necesară sesizată de autor, în special în subcapitolele 3.3, 4.1-4.2 și analiza SWOT constă în modernizarea și extinderea infrastructurii de transport, cazare și agrement la destinație, care va avea ca efecte sporirea intensității fluxurilor și activităților turistice, valorificarea mai eficientă a traseelor turistice vechi și noi și va aduce beneficii semnificative atât pentru economia regională, cât și pentru economia și locală. Această măsură va fi implementată prin acțiuni comune din partea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR) și ADR-urilor din subordinea acestuia, MDED, ONT, APL-urile de nivelul I și II.

4. În scopul sporirii intensității fluxurilor turistice și duratei șederii la destinație analizate în subcapitolul 5.2 se propune elaborarea și difuzarea Ghidului structurilor de cazare, inclusiv pentru BCIFN și zonele turistice din cadrul acestuia. Instituții responsabile: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED) în comun cu ONT, centrele de cercetare, ONG-urile și la elaborare, ONG-urile turistice și APL-urile la difuzare.

5. Implementarea metodei optime de reducere a sezonității turismului, în mod particular, în ZT Vadul lui Vodă prin dezvoltarea turismului de agrement și a turismului de afaceri, prin dotarea hotelurilor și a altor structuri de cazare cu spații de agrement pentru diverse categorii de clienți, cu facilități pentru organizarea de conferințe, workshop-uri și training-uri etc. Instituții responsabile: Ministerul Culturii (MC), ONT, ONG-uri turistice, MDED, ADR-urile, APL-urile.

6. Ca urmare a insuficienței vădite a structurilor balneo-curative (sanatoriale), este imperativ necesară extinderea capacităților de cazare și de deservire a sanatoriilor existente și construcția unor noi structuri de pentru tratarea atât cetățenilor RM, cât și a celor străini. Drept bază pentru aceasta ar putea servi peisajele naturale inedite și condițiile microclimatice favorabile, prezența izvoarelor de apă minerală cu calități curative deosebite și cererea sporită pentru astfel de servicii,

abundența produselor agricole locale și bucătăriei tradiționale, tradițiilor și meșteșugurilor locale. Instituții responsabile: APL-urile, MC, ONT, ONG-urile turistice, MDED și alte instituții abilitate.

7. În ceea ce privește zonele de interes turistic major, o atenție deosebită trebuie îndreptată pe următoarele direcții: susținerea proiectelor cu valoare turistică, obiective și evenimente culturale și spirituale din regiune; dezvoltarea noilor stațiuni turistice în Valea fluviului Nistru; dezvoltarea spațiilor de vânzare a produselor artisanale; restaurarea monumentelor istorice, a mănăstirilor și refacerea obiectivelor turistice de mare interes; integrarea pensiunilor în lanțul valoric al turismului național și internațional; modernizarea, extinderea și refacerea infrastructurii transportului rutier. Instituții responsabile: MC, MDED, ONT, ONG-urile turistice, APL-urile.

8. Crearea și asigurarea implementării legislației favorabile desfășurării activităților agențiilor turistice; atragerea investițiilor străine pe termen mediu și lung; îngrijirea obiectelor turistice existente; publicitatea atracțiilor turistice, folosind pe scară largă mijloacele moderne de comunicare; cultivarea spiritului turistic la toate categoriile de vârstă. Instituții responsabile: MC, ONT, ONG-uri turistice, agenții economici și alte instituții abilitate.

9. Reintegrarea RM prin intermediul traseelor elaborate de autor în subcapitolul 5.1 vor putea contribui semnificativ la deschiderea de noi orizonturi spre cunoașterea și sporirea încrederii reciproce dintre cele două maluri ale Nistrului prin promovarea festivalurilor culturale și sportive comune și înlăturarea stereotipurilor și temerilor existente între ambele părți. Instituții responsabile: Biroul de Reintegrare, MC, Ministerul Educației și Cercetării, Grupurile de Acțiune Locală (GAL) și alte forme de asociere locală, APL, ONG-urile în domeniul turismului.

BIBLIOGRAFIE

1. ADR Centru. Programul Regional Sectorial în domeniul creșterii atractivității turistice în Regiunea de Dezvoltare Centru. [citată 20.02.2023]. Disponibil: <https://adrcentru.md>.
2. ADR Sud. Programul Regional Sectorial în domeniul creșterii atractivității turistice în Regiunea de Dezvoltare Sud. [citată 15.06.2023]. Disponibil: <https://adrsud.md>.
3. BACAL, P., MIRON, V. Perspectives and difficulties of development of rural tourism. National and Zonal aspects. În: *Rural Space and Local Development*. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2007. pp. 115-125. ISBN 978-973-610-581-4.
4. BACAL, P., COCOȘ, I. *Geografia turismului*. Note de curs. Chișinău: ASEM, 2012. 227 p. ISBN 978-9975-75-599-3.
5. BACAL, P., JELEAPOV, A., BURDUJA, D., **MOROZ, I.** State and use of lakes from Central Region of Republic of Moldova. In: *Present Environment and Sustainable Development*, Volume 13, no. 2, 2019. pp. 141-156. ISSN 1843-5971.

6. BACAL, P., **MOROZ, I.** Turismul. În: „*Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice*”. Chișinău: Dira Ap, 2020. pp. 86-100.
7. BEJAN, I., HACHI, M. Resursele turistice ale Regiunii de Dezvoltare Centru. În: *Dezvoltarea durabilă a Regiunii de Dezvoltare Centru: factori de mediu și contribuții*. Chișinău: Bonus Offices, 2014. pp. 46-50. ISBN 978-9975-9642-9-6.
8. Biroul Național de Statistică. Statistici pe domenii. Populația și procesele demografice. [citată 08.01.2024]. Disponibil: www.statistica.md.
9. Biroul Național de Statistică. Statistici pe domenii. Statistica economică. *Turism*. [citată 11.01.2024]. Disponibil: statistica.md.
10. BOBOC, N. Probleme de regionare fizico-geografică a teritoriului Republicii Moldova. În: *Bulet. AȘM, Științele Vieții*, Nr. 1 (307), Chișinău: 2009. pp. 161-169. ISSN 1857-064X.
11. BULAI, M. *Accesibilitate și turism. Studiu de caz - regiunea Moldovei*. Iași: Alexandru Ioan Cuza, 2013. 384 p. ISBN: 978-973-703-917-0.
12. CIOBANU, C. Potențialul turistic al parcurilor moșierești din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței Internaționale „Managementul bazinului transfrontalier Nistru în cadrul noului Acord bazinal”*. Chișinău, 20-21 septembrie 2013. pp. 480-483.
13. CIOBANU, C., BACAL, P. The tourism impacts on the environment in Central Development Region of Moldova: statistical approach. În: *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*. Nr. 8, 2016. pp. 259-268. ISSN 2285-424.
14. CUJBĂ, V., SÎRBU, R., GHERLAC, A. Tehnici de elaborare și organizare a traseului turistic „O călătorie spre podul Eiffel”. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective: Științe Socio-umanistice și Didactica Științelor Socio-umanistice*, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: UST, 2020, Vol. 3, pp. 143-147. ISBN 978-9975-76-311-0, 978-9975-76-314-1.
15. EFROS, V., BACAL, P., BOLOCAN, D. Geografia turismului. În: *Geografia economică și socială mondială*. Chișinău: Evrica, 2004, vol. II, pp. 446-484. ISBN 9975-942-48-2.
16. FLOREA, S. *Potențialul turistic al Republicii Moldova*. Chișinău: Labirint, 2005. 352 p. ISBN: 9975-943-38-1.
17. HAPENCIUC, C.V. *Cercetarea statistica in turism: studiul fenomenului turistic in județul Suceava*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003. 210 p. ISBN 973302547X.
18. HG nr. 391 din 15.06.2022 cu privire la aprobarea Cadastrului funciar conform situației la 1 ianuarie 2022. În: *Monitorul Oficial* nr. 178-184 din 17.06.2022.
19. Hotărârea Parlamentului RM nr. 1531-XII din 22.06.1993 privind aprobarea Registrului monumentelor RM ocrotite de stat. În: *Monitorul Oficial* nr. 15-17, art. 24, din 02.02.2010.

20. Inspectoratul pentru Protecția Mediului. *Anuarele privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Inspecțiilor Ecologice din RD Centru, RD Sud și municipiul Chișinău*. 2018-2023. (Preprint).
21. Legea Nr. 71 din 31.03.2022 pentru fondarea Parcului Național „Nistrul de Jos”. În: *Monitorul Oficial* nr. 20-127, art. 218 din 22-04-2022.
22. Legea nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat. În: *Monitorul Oficial* nr. 66-68 din 16.07.1998.
23. Legea nr. 352 din 24.11.2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial* nr. 14-17 art. 40 din 02.02.2007.
24. Legea Nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial* nr. 16, art. 53 din 29.01.2002.
25. LIVANDOVSKI, R. Circulația turistică în Republica Moldova: evoluție și tendințe. În: *Revista Economica*, Chișinău: ASEM, An. XXIV, nr. 4 (98), decembrie 2016, pp. 22-32. CZU: 338.48(478):311.21.
26. MIHĂILĂ, D., PITICAR, A., BRICIU, A. E., BISTRICEAN, P. I., LAZURCA, L. G., & PUȚUNTICĂ, A. Changes in bioclimatic indices in the Republic of Moldova (1960–2012): consequences for tourism. În: *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 77, 2018, pp. 521–548. doi: 10.21138/bage.2550.
27. MIRON, V. Planul de Amenajare a Teritoriului Național. *Compartimentul „Turism”*. Comandat de INCP „Urbanproiect”. Ob. nr. 14602. Chișinău 2007.
28. MIRON, V. *Ghid turistic. Nistrul de Jos*. Chișinău: S. n., 2021. 44 p. ISBN 978-9975-87-810-4.
29. MIRON, V., TOMIȚA P. *Managementul resurselor turistice din Republica Moldova*. Chișinău: UASM, 2007. 167 p. ISBN 978-9975-64-031-2.
30. **MOROZ, I.** The premises and the current difficulties in the development of tourism in the lower course of the Dniester. În: *Scientific symposium of young researchers*, Ed. a 13-a, Vol. 1. Chișinău, 2015. pp. 281-284. ISBN 978-9975-75-747-8.
31. **MOROZ, I.** Infrastructura de alimentare în regiunea bazinului inferior al râului Nistru. În: *Culegerile Conferinței „Integrarea europeană: aspecte economice-juridice”*, Ediția a IV a. Chișinău, 2018. pp. 104-110. ISBN 978-9975-32-87-0-8.
32. **MOROZ, I.** Resursele apelor de suprafață din Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru. În: *Collection of Scientific Articles „Academician Leo Berg – 145”*. Bendery: Eco-TIRAS, Tipogr. „Arconteh”, 2021. pp. 412-415. ISBN 978-9975-3404-9-6.
33. **MOROZ, I.** Patrimoniul istorico-cultural în dezvoltarea turismului din Bazinul Cursului Inferior al Râului Nistru. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Latinitate, Romanitate,*

Românitate” ediția a IV-a. Chișinău: Tipografia „Foxtrot” SRL, 2021. pp. 275-286. ISBN 978-9975-89-226-1.

34. **MOROZ, I.** Provision of tourist services in the basin of the lower course of the Dnistre river. În: *International Scientific Conference „Development Through Research and Innovation – 2022*,, IIIrd edition. 26 august 2022. Chișinău: ASEM, 2022. pp. 120-127. ISBN 978-9975-3590-5-4.
35. **MOROZ, I. BACAL, P., LUNGU, D.** Istoricul cercetărilor geografice în domeniul turismului din cadrul bazinului hidrografic Nistru (sectorul Republicii Moldova). În: *Revistă de știință, inovare, cultură și artă Akademos. Nr. 4 (71)*, Chișinău 2023, pp. 54-59. ISSN 1857-0461.
36. MUNTELE, I., IAȚU, C. *Geografia turismului*. Concepte, metode și forme de manifestare spațio-temporală. Iași: Sedcom Libris, 2003. 332 p. ISBN 973-8353-84-x.
37. PLATON, N. *Ghidul traseelor turistice ale Republicii Moldova*. Chișinău: Multiart-SV, 2015. 428 p.
38. Serviciul Hidrometeorologic de Stat. *Ghid climatic al Republicii Moldova*. Lucrare științifică aplicativă despre clima Republicii Moldova. Părțile 1-5, Ediția I. Chișinău, 2023. 224 p.
39. SÎRODOEV, I. *Turismul în Republica Moldova*. Chișinău: Primex-com, 2002. 188 p. ISBN 9975- 9689-0-2.
40. SOCHIRCĂ, V., BEJAN, I. *Resurse turistice* (sup. de curs). Chișinău: CEP USM, 2011. 140 p.
41. ВЕРИНА, В.Н., ГЕРМАНОВ, П., РАХУБА, А. *Курорты и места массового отдыха Молдавской ССР*. Кишинев: Штиинца, 1982. 215 с.
42. ЕФРОС, В. *Рекреационные ресурсы ССР Молдова и их рациональное использование*. Кишинёв: Штиинца, 1991. 118 с.
43. КРИВЕНКО, А.В., АРТЮХОВ, Е.Е., СИМАЧЕНКО, Р.В., ФОМЕНКО, В.Г., ШЕРСТЮК, С.А., ПАЛИЙ, В.Л., БУРЛА, О.Н. *Туристическое Приднестровье. Справочник*. Приднестровский государственный университет им. Т.Г. Шевченко. Научно-исследовательская лаборатория «Региональные исследования». Тирасполь, 2018. 218 с.
44. **МОРОЗ, И.** Экономико-географическая характеристика Нижнего Бассейна Днестра. В: *Управление трансграничным бассейном Днестра и Евроинтеграция — Шаг за шагом*. Кишинёв: Arconteh, 2022. с. 174-179. ISBN 978-9975-3201-9-1.
45. НЕГРЕСКУ, В. *Курорты Молдавии*. Кишинев, 1961. 120 с.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Cărți de specialitate colective

1. BACAL, Petru, **MOROZ, Ivan**. *Cap. 3.5 Turismul, Cap. 3.5.1 Resursele turistice, Cap. 3.5.2 Infrastructura și serviciile turistice și de agrement*. În: *Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice*. Chișinău, Editura Dira-Ap, 2020, 156 p., pp. 86-100. ISBN 978-9975-3236-5-9.

2. **MOROZ, Ivan**, BACAL, Petru. *Cap. 3.4.1 Turismul*. În: *Studiul diagnostic al ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova*. Chișinău, „Impressum”, 2020, 123 p., pp. 78-85. ISBN 978-9975-3482-3-2.
3. BACAL, Petru, **MOROZ, Ivan**. *Cap. 4.5 Turismul*. În: *Aprecierea complexă a ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord*. Chișinău: Impressum, 2023. pp. 105-108. 220 p. ISBN 978-9975-3587-7-4.
4. **MOROZ, Ivan**, BACAL, Petru. *Cap. 2.1.4 Impactul turismului asupra mediului, Cap. 3.1.4 Monitorizarea și diminuarea impactului turismului asupra mediului*. În: *Programul de Măsuri pentru asigurarea dezvoltării durabile a ecosistemelor urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord și Planul Local de Acțiuni de Mediu pentru ecosistemul urban Bălți*. Chișinău, „Impressum”, 2023. pp. 34-36., pp. 81-82. 195 p. ISBN 978-9975-3587-8-1.

Articole în reviste științifice din baza de date Web of Science

1. BACAL, Petru, JELEAPOV, Ana, BURDUJA, Daniela, **MOROZ, Ivan**. *State and use of lakes from Central Region of the Republic of Moldova*. In: *Academic Journal Present Environment and Sustainable Development*, Volume 13, No. 2, 2019, pp. 141 – 155, ISSN 2284 - 7820.

Articole în reviste științifice din baze de date acceptate de către ANACEC

1. BACAL, Petru, **MOROZ, Ivan**, BUNDUC, Petru. *The tourism potential in the ukrainian sector of the Prut river basin and its problems and exploitation*. În: *Lucrările Seminarului Geografic „D. Cantemir”*, Ediția XXXVI, nr. 1 (42), Iași, 2016, pp. 135-144, ISSN 1222-989-X.
2. **MOROZ, Ivan**. *The impact of waste and sanitation in the localities on the Lower Course of the Dniester*. În: *International Journal of Cross-Cultural Studies and Environmental Communication. Special Issue: F. Mihailescu Symposium on applied climatology*, Ed. Universitară & ADI Publication, Constanta, 2016, IF: 0.781, pp. 78-83, ISSN 2285 – 3324.
3. **MOROZ, Ivan**, BACAL, Petru, LUNGU, Dorin. *Istoricul cercetărilor geografice în domeniul turismului din cadrul bazinului hidrografic Nistru (sectorul Republicii Moldova)*. În: *Revistă de știință, inovare, cultură și artă Akademos*. Nr. 4 (71), Chișinău 2023, pp. 54-59, ISSN 1857-0461.

Articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova

1. **MOROZ, Ivan**. *Resursele turistice din raionul Căușeni și Ștefan Vodă*. În: *Sesiunea științifică națională cu participare internațională: „Turismul și dezvoltarea comunitară”* din 26-27 septembrie 2014, Chișinău, Centrul Editorial USEM, 2014, pp. 77-85, ISBN 978-9975-3023-0-2.
2. **MOROZ, Ivan**. *Premises and the current difficulties in the development of tourism in the lower course of the Dniester*. În: *„Scientific symposium of young researchers”*, Ediția a XIII-a, Volumul I, Chișinău, ASEM, 2015, pp. 281-284, ISBN 978-9975-75-747-8.
3. **MOROZ, Ivan**. *Resursele turistice naturale din Cursul Inferior al Nistrului*. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Turismul și Dezvoltarea Societății”* din 25-26 septembrie 2015, Ediția a II-a, Chișinău, USEM, 2015, pp. 52-56, ISBN 978-9975-3041-8-4.
4. **MOROZ, Ivan**. *Proiect de dezvoltare a agroturismului în Regiunea de Sud*. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Turismul și Dezvoltarea Societății”* din 25-26 septembrie 2015, Ediția a II-a, Chișinău, USEM, 2015, pp. 86-90, ISBN 978-9975-3041-8-4.
5. **MOROZ, Ivan**. *Infrastructura de alimentare în regiunea bazinului inferior al râului Nistru*. În: *Culegerile Conferinței „Integrarea europeană: aspecte economico-juridice”*, Ediția a IV-a, Chișinău, 2018, pp. 104-110, ISBN 978-9975-32-87-0-8.

6. **MOROZ, Ivan, CHIRA, Tatiana.** *Infrastructura de cazare în regiunea bazinului inferior al râului Nistru.* În: Culegerile Conferinței „Integrarea europeană: aspecte economico-juridice”, Ediția a IV-a, Chișinău, 2018, pp. 110-115, ISBN 978-9975-32-87-0-8.
7. **MOROZ, Ivan.** *Turismul, o pârgie spre dezvoltare durabilă pentru cursul inferior al bazinului râului Nistru.* În Materialele Conferinței științifice cu participare internațională „Biodiversitatea în contextul schimbărilor climatice” din 22 noiembrie 2019, Ediția a III-a, USDC, Chișinău, pp. 434-437, ISBN 978-9975-108-85-0.
8. **MOROZ, Ivan.** *Obiectivele ecoturistice ale Regiunii de Dezvoltare Nord și problemele valorificării.* În: Culegeri de articole a Conferinței Științifice naționale cu participare internațională: „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” din 26-27 iunie, 2019, Ediția IV. Bălți: Indigou Color, 2020, pp. 312-317. ISBN 978-9975-3382-6-4.
9. **MOROZ, Ivan.** *Resursele ecoturistice ale Regiunii de Dezvoltare Nord.* În: Conferința „Provocări și tendințe actuale în cercetarea componentelor naturale și socio-economice ale ecosistemelor urbane și rurale”, 23.06.2020, Dedicată aniversării octogenare a dr. hab., prof. univ., Laureatului Premiului de Stat, Constantin Matei, fondatorului Școlii de Geografie Umană în Republica Moldova, Chișinău, 2020, pp. 80-84. 165 p. ISBN 978-9975-89-160-8.
10. **MOROZ, Ivan.** *Resursele apelor de suprafață din bazinul cursului inferior al fluviului Nistru.* În: Conferința Internațională „Academician Leo Berg – 145” din 01 februarie 2021, Bender, Moldova, Eco-TIRAS, 2021, pp. 412-415, ISBN 978-9975-3404-9-6.
11. **MOROZ, Ivan.** *Geopolitical issues in the Lower Dniester River Basin and their influence on tourism capitalization.* În: International Scientific Conference „Political and Administrative Science: Global Challenges, Local Solutions”, 13 noiembrie 2020, event dedicated to the 25th anniversary of the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Chișinău, 2021, pp. 281-286, ISBN 978-9975-3459-7-2.
12. **MOROZ, Ivan.** *Starea resurselor turistice naturale din regiunea de dezvoltare nord.* În: Conferința „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”, Ediția a V-a. Chișinău: Tipografia centrală, 2021, pp. 312-316, ISBN 978-9975-62-432-9.
13. **MOROZ, Ivan.** *Patrimoniul istorico-cultural în dezvoltarea turismului din Bazinul Cursului Inferior al Râului Nistru.* În: Conferința „Latinitate, Romanitate, Românităte”, Ediția a IV-a. Chișinău: Tipografia „Foxtrot”, 2021. pp. 274-285, ISBN 978-9975-89-226-1.
14. **MOROZ, Ivan.** *Unele aspecte ale populației din bazinul cursului inferior al fluviului Nistru.* În: Materialele Seminarului „Dezvoltarea umană în Republica Moldova din perspectiva resurselor naturale, socio-economice și turistice” dedicat comemorării a 80 de ani de la nașterea geografului Sezon Cuibară din 16.04.2021, Chișinău: UST, pp. 62-65, ISBN 978-9975-76-354-7.
15. **MOROZ, Ivan.** *Ecosistemele naturale și biodiversitatea din Bazinul Cursului Inferior a Fluviului Nistru.* În: culegerile Simpozionului Științific Internațional „Conservarea diversității biologice - o șansă pentru remedierea ecosistemelor” din 24-25 septembrie 2021. Chișinău: Pontos, 2021, pp. 216-220. ISBN 978-9975-72-585-9.
16. **MOROZ, Ivan.** *Impactul turismului asupra unor componente naturale și sociale din Regiunea de Dezvoltare Nord.* În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” din 20-21 mai 2022, Ediția a VI-a, Secția Nord a AȘM, Bălți, 2022, pp. 400-402. ISBN 978-9975-3465-5-9.
17. **МОРОЗ, Иван.** *Экономико-географическая характеристика Нижнего Бассейна Днестра.* În: Материалы Международной конференции „Управление трансграничным бассейном Днестра и Евроинтеграция — Шаг за шагом” Кишинёв, 27-28 октября 2022. Кишинёв: Arconteh, 2022. с. 174-179. ISBN 978-9975-3201-9-1.
18. **MOROZ, Ivan.** *Provision of tourist services in the basin of the lower course of the Dnister river.* În: International Scientific Conference „Development Through Research and Innovation – 2022” IIIrd edition. 26.08.2022. pp. 120-127, Chișinău: ASEM, 2022. ISBN 978-9975-3590-5-4.

19. **MOROZ, Ivan.** *Consequences of the 1992 war for tourism in the lower Dniester river basin.* În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale "Războiul de pe Nistru din 1992: 30 de ani după..." 4-5 martie 2022, pp. 80-84, Chișinău: Pontos, 2023. ISBN 978-9975-72-713-6.
20. **MOROZ, Ivan.** *Principii durabile ale comportamentului turistic în Regiunea de Dezvoltare Nord.* În: Culegeri de articole a conferinței științifice naționale cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (ediția a 7-a), 19-20 mai 2023. Secția Nord a AȘM, pp. 489-492. Chișinău: Bons Offices, 2023. ISBN 978-9975-81-128-6.
21. **MOROZ, Ivan.** *Monumentele istorico-culturale – obiective turistice antropice din bazinul cursului inferior al fluviului Nistru.* În: Culegeri de articole a conferinței științifice naționale cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (ediția a 8-a), Bălți, 23-24.05.2024. pp. 600-605. Tipografia din Bălți. ISBN 978-9975-161-64-0.

Alte lucrări și realizări specifice diferitor domenii științifice

1. **MOROZ, Ivan.** *Dezvoltarea ecoturismului în ariile protejate din Cursul Bazinului Inferior al râului Nistru.* În Culegerile/Teze a Conferinței Științifice a studenților și masteranzilor (cu participare internațională) „Viitorul ne aparține” din 15 aprilie 2019, Ediția a IX-a, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Chișinău, p. 57, ISBN 978-9975-108-70-6.
2. BACAL, Petru, BURDUJA, Daniela, **MOROZ, Ivan.** *Valorificarea recreațională și turistică a lacurilor din Regiunea Centrală a Republicii Moldova.* In: The 14th Edition of the International Symposium „Present Environment and Sustainable Development” din 7-9 iunie 2019, Book of Abstracts. p. 91-92. Disponibil: http://www.pesd.ro/Symposium%20site/2019/Book-of-abstracts-PESD_2019.pdf.
3. **MOROZ, Ivan.** *Dezvoltarea ecoturismului în ariile protejate din R.D. Centru a R. Moldova.* În: Culegerile de teze a Conferinței Științifice a studenților și masteranzilor (cu participare internațională) „Viitorul ne aparține” din 20 mai 2020, ediția a X-a, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Chișinău, p. 63, ISBN 978-9975-3389-4-3.
4. **MOROZ, Ivan.** *The impact of tourism on the environment in the main tourist areas in the Northern Development Region of the Republic of Moldova.* In: The 15th Edition of the International Symposium „Present Environment and Sustainable Development” din 21 noiembrie, 2020, Book of Abstracts, Iași, România, pp. 43-44, CZU: 504.05:338.48(478).
5. **MOROZ, Ivan.** *State of protected natural areas in the Northern Development Region of the Republic of Moldova.* In: The 16th Edition, International Symposium „Present Environment and Sustainable Development” din 18.06.2021, Book of Abstracts, p. 24-25, CZU: 502.72(478-17).
6. **MOROZ, Ivan.** *Tourist flows from the basin of the lower course of the Dniester river.* În: Abstractele Conferinței Internaționale "Turism si Spațiu Rural în Context Național și Internațional - TARS", ediția a XXIV-a. 27 mai 2022, pp. 44, Academia Română – Filiala Iași, 74 p. Disponibil: https://ce82227e-33ed-42d2-882b-01014e7b73eb.usrfiles.com/ugd/ce8222_d7af6a122b3b4b05b7b83bb3c6825cdb.pdf.
7. **MOROZ, Ivan.** *Recommendations for improving the state of tourism resources in the Northern Development Region of the Republic of Moldova.* In: The 18th Edition of the International Conference Present Environment and Sustainable Development, In Memoriam Prof. Ph.D Apostol Liviu. Iași, 9-10 june 2023, p. 93. Book of Abstracts. pp. 69-70. Disponibil: file:///C:/Users/User/Downloads/Book-of-abstracts-PESD_2023_v2.pdf.
8. **MOROZ, Ivan.** *Ecotourism trails for cyclists in the Dniester Valley.* În: Abstractele Conferinței Internaționale "Turism si Spațiu Rural în Context Național și Internațional - TARS", ediția a XXV-a. 25-27 mai 2023, pp. 66, Vatra Dornei, România, 111 p. Disponibil: https://ce82227e-33ed-42d2-882b-01014e7b73eb.usrfiles.com/ugd/ce8222_0b27d14f0dfe4504b6901acd69b258ab.pdf.

ADNOTARE

Moroz Ivan, „Aspecte economico-geografice ale dezvoltării turismului în Bazinul Cursului Inferior al fluviului Nistru”, teză de doctor în științe geonomice, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 245 de titluri, 29 anexe, 158 pagini de text de bază, 78 de figuri și 20 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 37 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: bazin hidrografic, Nistru Inferior, turism, dezvoltare, infrastructură, resurse, fluxuri și trasee turistice.

Scopul lucrării: aprecierea complexă a turismului în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru în vederea promovării turismului durabil și a relansării socio-economice a regiunii respective.

Obiectivele cercetării: delimitarea și caracterizarea geografică a ariei de cercetare; aprecierea complexă a resurselor și a infrastructurii turistice în Bazinul Cursului Inferior al Fluviului Nistru; caracterizarea traseelor turistice existente și a celor propuse pentru promovare; evaluarea fluxurilor turistice din regiunea de studiu și din unele zone turistice ale acesteia; elaborarea recomandărilor, privind valorificarea durabilă și eficientă a resurselor și infrastructurii turistice, în scopul relansării socio-economice a regiunii de studiu și a restabilirii încrederii reciproce între cele două maluri ale Nistrului.

Noutatea și originalitatea științifică: Originalitatea și caracterul inovativ al lucrării rezultă din faptul că se prezintă o analiză complexă și interdisciplinară a fenomenului turistic la nivelul unui bazin hidrografic din Republica Moldova, care dispune de un patrimoniu natural și cultural variat și se poziționează în zona de interferență dintre ariile majore generatoare de turiști (*aglomerațiile urbane Chișinău, Tiraspol, Bender și Odessa*). Regiunea selectată de studiu este supusă unei analize complexe și cuprinde cadrul natural, populația, activitățile economice specifice regiunii și interdependențele acestora în contextul valorificării acestora în scopul relansării turismului în regiune.

Rezultatele obținute: Studiul dat se axează pe aprecierea economico-geografică complexă a unui bazin hidrografic din Republica Moldova din perspectiva dezvoltării turismului, a implementării și dezvoltării regionale durabile și a reintegrării socio-economice a țării. În acest scop au fost evaluate resursele turistice naturale și antropice și identificate realizările, problemele și perspectivele valorificării acestora. De asemenea, a fost apreciată infrastructura turistică, starea și accesibilitatea acesteia. Au fost evaluate fluxurile turistice, în special în zonele turistice incluse în sondajul sociologic. Au fost caracterizate traseele turistice existente și propuse noi trasee, cu accentul pe fâșia riverană a Nistrului Inferior.

Semnificația teoretică: A fost realizat un studiu complex al fenomenului turistic în profil bazinal, pe exemplul Bazinului Cursului Inferior al Fluviului Nistru (sectorul Republicii Moldova). Au fost analizate interdependențele dintre componentele turismului (resurse, oferte, infrastructuri și fluxuri). În baza datelor BNS și a celor obținute din sondajul sociologic, au fost evaluate infrastructura și fluxurile turistice ale regiunii și, în mod special, ale zonelor turistice incluse în sondaj.

Valoarea aplicativă: Rezultatele cercetării pot fi utilizate în planificarea activităților turistice și recreaționale în Parcul Național „Nistrul de Jos”, precum și în proiectarea altor obiecte și complexe turistice din Fondul Ariilor Naturale Protejate de Stat situate în regiunea de studiu. Rezultatele obținute în urma realizării sondajului sociologic pot fi implementate de Agențiile de Dezvoltare Regională Centru și Sud, de consiliile raionale și locale din aceste regiuni în scopul cunoașterii aprofundate a problemelor și a oportunităților valorificării turistice și promovării dezvoltării durabile. De asemenea, rezultatele cercetării, pot servi ca suport în elaborarea și implementarea strategiilor și a planurilor sectoriale de dezvoltare a turismului la nivel regional și local.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele științifice obținute pe parcursul efectuării acestui studiu doctoral au fost implementate în cadrul Agențiilor de Dezvoltare Regională Centru și Sud, precum și în Proiectul instituțional aplicativ al Institutului de Ecologie și Geografie „Studiul impactului activităților economice a Regiunii de Dezvoltare Centru în scopul protejării potențialului natural pentru asigurarea dezvoltării durabile” (2015-2019), expus în subcapitolul „Turism” din monografia colectivă „Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice”. De asemenea, rezultatele științifice și practice pot fi implementate în elaborarea traseelor turistice naționale și regionale.

АННОТАЦИЯ

к диссертационной работе на соискание ученой степени доктора в области геонимических наук на тему «*Экономико-географические аспекты развития туризма в Бассейне Нижнего Течения Днестра*», автор Мороз Иван, Кишинёв, 2024

Структура диссертации: введение, пять глав, общие выводы и рекомендации, список литературы из 245 источников, 29 приложения, 158 страниц основного текста, 78 рисунка, 20 таблиц. Материалы данного исследования отражены в 37 научных работах.

Ключевые слова: гидрографический бассейн, Нижний Днестр, туризм, развитие, инфраструктура, ресурсы, потоки и туристические маршруты.

Цель исследования: комплексная оценка туризма в бассейне Нижнего Днестра с целью продвижения устойчивого туризма и социально-экономического перезапуска соответствующего региона.

Задачи исследования: делимитация и географическая характеристика территории исследования; комплексная оценка ресурсов и туристической инфраструктуры бассейна Нижнего Днестра; характеристика существующих туристических маршрутов и предлагаемых к продвижению; оценка туристических потоков из исследуемого региона и некоторых его туристических зон; разработка рекомендаций относительно устойчивой и эффективной капитализации туристических ресурсов и инфраструктуры с целью перезапуска социально-экономической ситуации исследуемого региона и восстановления взаимного доверия между двумя берегами Днестра.

Научная новизна и оригинальность исследования: Оригинальность и новаторский характер работы обусловлены тем, что она представляет собой комплексный и междисциплинарный анализ феномена туризма на уровне речного бассейна Республики Молдова, который имеет разнообразное природное и культурное наследие и расположен в зона интерференции между основными туристогенерирующими районами (городскими агломерациями Кишинева, Тирасполя, Бендер и Одессы). Регион, выбранный для исследования, подлежит комплексному анализу и включает в себя природные условия, население, экономическую деятельность, специфичную для региона, и их взаимозависимости в контексте их эксплуатации с целью возобновления туризма в регионе.

Полученные результаты: Комплексная экономико-географическая оценка гидрографического бассейна Республики Молдова с точки зрения развития туризма, реализации и устойчивого регионального развития и социально-экономической реинтеграции страны. С этой целью были оценены природные и антропогенные туристические ресурсы и выявлены достижения, проблемы и перспективы их использования. Также была оценена туристическая инфраструктура, ее состояние и доступность. Были оценены туристические потоки, особенно в туристических регионах, включенных в социологическое исследование. Охарактеризованы существующие туристские маршруты и предложены новые с акцентом на прибрежную полосу Нижнего Днестра.

Теоретическая значимость исследования: Проведено комплексное исследование феномена туризма в бассейновом профиле на примере бассейна реки Нижнего Днестра (сектор Республики Молдова). Были проанализированы взаимозависимости между компонентами туризма (ресурсами, предложениями, инфраструктурой и потоками). На основе данных НБС и данных социологического опроса оценены инфраструктура и туристические потоки региона и, в частности, туристических территорий, включенных в исследование.

Прикладная ценность работы: Результаты исследования могут быть использованы при планировании туристско-рекреационной деятельности в национальном парке «Нижний Днестр», а также при проектировании других объектов и туристских комплексов Государственного фонда особо охраняемых природных территорий, расположенных в исследуемом регионе. Также результаты исследования могут послужить поддержкой при разработке и реализации стратегий и отраслевых планов развития туризма на региональном и местном уровне.

Внедрение научных результатов: Научные результаты, полученные в ходе докторской диссертации, были реализованы в рамках Агентств регионального развития Центра и Юга, а также в Прикладном институциональном проекте Института Экологии и Географии «Исследование влияния хозяйственной деятельности региона развития Центра в целях охраны природного потенциала на обеспечение устойчивого развития» (2015-2019), представленное в подразделе «Туризм» из коллективной монографии «Регион развития Центра. Географические, социально-экономические и экологические аспекты». Также научно-практические результаты могут быть внедрены при разработке национальных и региональных туристских маршрутов.

ANNOTATION

Moroz Ivan, "Economic-geographical aspects of the development of tourism in the Lower Course Basin of the Dniester river", PhD thesis in geonomics sciences, Chisinau, 2024.

Thesis structure: introduction, five chapters, general conclusions and recommendations, 245 bibliography sources and 29 annexes. The thesis has 158 pages of basic text, 78 figures and 20 tables. The obtained results are published in 37 scientific papers.

Keywords: hydrographic basin, Lower Dniester, tourism, development, infrastructure, resources, flows and tourist routes.

The aim of the research: the complex assessment of tourism in the Lower Dniester Basin in order to promote sustainable tourism and the socio-economic relaunch of the respective region.

The research objectives: delimitation and geographical characterization of the research area; complex assessment of resources and tourist infrastructure in the Lower Dniester River Basin; characterization of existing tourist routes and those proposed for promotion; evaluation of tourist flows from the study region and from some of its tourist areas; the development of recommendations, regarding the sustainable and efficient capitalization of tourism resources and infrastructure, in order to relaunch the socio-economics of the study region and to restore mutual trust between the two banks of the Dniester.

The scientific novelty and originality of the research: The originality and innovative character of the work results from the fact that it presents a complex and interdisciplinary analysis of the tourism phenomenon at the level of a river basin in the Republic of Moldova, which has a varied natural and cultural heritage and is positioned in the interference zone between the major generating areas of tourists (the urban agglomerations of Chisinau, Tiraspol, Bender and Odessa). The region selected for the study is subject to a complex analysis and includes the natural setting, the population, the economic activities specific to the region and their interdependencies in the context of their exploitation in order to relaunch tourism in the region.

The results obtained: The given study focuses on the complex economic-geographic assessment of a hydrographic basin in the Republic of Moldova from the perspective of tourism development, implementation and sustainable regional development and socio-economic reintegration of the country. For this purpose, the natural and anthropic tourism resources were evaluated and the achievements, problems and perspectives of their exploitation were identified. The tourist infrastructure, its condition and accessibility were also appreciated. Tourist flows were evaluated, especially in the tourist areas included in the sociological survey. The existing tourist routes were characterized and new routes were proposed, with an emphasis on the riverside strip of the Lower Dniester.

The theoretical significance of the research: A complex study of the tourism phenomenon in basin profile was carried out, on the example of the Lower Dniester River Basin (sector of the Republic of Moldova). The interdependencies between tourism components (resources, offers, infrastructures and flows) were analyzed. Based on the NBS data and those obtained from the sociological survey, the infrastructure and tourist flows of the region and, in particular, of the tourist areas included in the survey were evaluated.

The applied value of the research: The results of the research can be used in the planning of tourist and recreational activities in the "Lower Dniester" National Park, as well as in the design of other objects and tourist complexes from the State Protected Natural Areas Fund located in the study region. The results obtained from the sociological survey can be implemented by the Center and South Regional Development Agencies, by the district and local councils in these regions for the purpose of in-depth knowledge of the problems and opportunities of tourism exploitation and the promotion of sustainable development. Also, the research results can serve as support in the development and implementation of strategies and sectoral plans for the development of tourism at regional and local level.

The implementation of the scientific results: The scientific results obtained during the course of this doctoral study were implemented within the Center and South Regional Development Agencies, as well as in the Applied Institutional Project of the Institute of Ecology and Geography "Study of the impact of the economic activities of the Center Development Region in order to protect the natural potential for ensuring sustainable development" (2015-2019), presented in the sub-chapter "Tourism" from the collective monograph "Center Development Region. Geographical, socio-economic and ecological aspects". Also, the scientific and practical results can be implemented in the development of national and regional tourist routes.

MOROZ IVAN

**ASPECTE ECONOMICO-GEOGRAFICE ALE DEZVOLTĂRII
TURISMULUI ÎN BAZINUL CURSULUI INFERIOR AL FLUVIULUI
NISTRU**

154.01 – GEOGRAFIE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în științe geonomice

Aprobat spre tipar: 04.07.2024 Hârtie ofset. Tipar ofset. Coli de tipar: 2,0.	Format: 60x84 ^{1/16} . Tiraj: 30 ex. Comanda nr. 36.
---	---

Serviciul Editorial-Poligrafic al Academiei de
Studii Economice din Moldova mun. Chișinău,
str. Bănulescu-Bodoni, 59, MD-2005